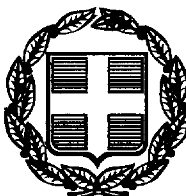

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ Αρ. Φύλλου 367

13 Απριλίου 1999

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ.Γ2/1087

Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του εδαφ. γ΄ της παρ. 11 του άρθρου 5 του Ν.1566/85, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97 "Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 188-Α)

2. Την εισήγηση του παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όπως αυτή διατυπώθηκε στην με αριθμ. 17/1998 πράξη του τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

3. Τις διατάξεις του άρθρου 29α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137-Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154-Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παράγρ. 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38-Α) και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού

4. Την αναγκαιότητα ορισμού νέου Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο, με βάση το οποίο θα συγγραφούν τα βιβλία που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97,Αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο ως εξής:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Εισαγωγή

Το Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας από το πρωτότυπο και το Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση συγκροτούν το περιεχόμενο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, του οποίου οι γενικές γραμμές αναπτύσσονται αναλυτικά στο σχετικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών. Ανταποκρίνεται στη σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη για ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών με την έννοια του curriculum, το οποίο :

- προσδιορίζει το γενικό σκοπό του μαθήματος, αλλά και τους ειδικούς σκοπούς κατά βαθμίδα εκπαίδευσης, καθώς και τους ειδικότερους στόχους κατά τάξη ή διδασκόμενο αντικείμενο
- παρουσιάζει αναλυτικά τα περιεχόμενα διδασκαλίας κατά τάξη και κατά διδακτική διαδικασία (γλωσσική διδασκαλία - ερμηνεία κειμένων)
- καταγράφει τις προσφορότερες μεθόδους και γενικές αρχές οργάνωσης της διδασκαλίας του και, τέλος,
- καθορίζει τον καταλληλότερο τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος.

Εξάλλου, το Πρόγραμμα Σπουδών επιδιώκει με κάθε δυνατή σαφήνεια:

- να συνδέσει σε μια ενιαία κατευθυντήρια γραμμή σκοπούς, περιεχόμενα, τρόπους διδασκαλίας και αξιολόγηση του μαθήματος, τόσο στην αφετηριακή σκέψη, όσο και στη διαδικασία εφαρμογής
- να επιτύχει τη σύγκλιση των σκοπών και των ειδικότερων στόχων μέσα στα ειδικά αντικείμενα διδασκαλίας κατά τάξη
- να διασφαλίσει, στο μέτρο του δυνατού, γέφυρες σύνδεσης μεταξύ των ειδικότερων διδακτικών αντικειμένων, καθώς και με άλλα γνωστικά αντικείμενα, συγκεκριμένα τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, την Ιστορία, τις Κοινωνικές Επιστήμες, την Καλλιτεχνική - Αισθητική Αγωγή, αλλά και τις Θετικές Επιστήμες
- να προβλέπει δυνατότητες επιλογών που να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα διδασκόντων και διδασκόμενων ή σε ιδιαίτερες συνθήκες εκπαίδευσης.

2. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχ. Ελλ. Γλώσσας και Γραμματείας

Το πνεύμα της εποχής και οι σύγχρονες ανάγκες / απαιτήσεις ευνοούν τη γενική παιδεία κι όχι την εξειδίκευση. Αυτό σημαίνει για την εκπαίδευση ότι πρέπει να εξασφαλίζει ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/τριών αποβλέποντας σε ανθρώπους:

- σκεπτόμενους, με ανεπτυγμένη την κριτική ικανότητα

• καλλιεργημένους και ευαίσθητους, που σέβονται τον άνθρωπο ως αξία και έχουν αναπτυγμένη αισθητική αντίληψη

• δημιουργικούς, οι οποίοι -χωρίς να αποκόπτονται από το παρελθόν- δρουν στο παρόν και διαμορφώνουν το μέλλον ως ελεύθεροι και δημοκρατικοί πολίτες της χώρας τους και της Ενωμένης Ευρώπης.

Σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τον παραπάνω προσανατολισμό έχει ιδιαίτερη θέση το μάθημα της Α. Ε. Γλ. - Γρ., του οποίου ο κύριος σκοπός είναι μορφωτικός-ανθρωπιστικός. Κεντρικός άξονας του μαθήματος είναι η σπουδή του ανθρώπου με τη μελέτη και την κατανόηση της συμπεριφοράς, της δράσης και του αγώνα του ανθρώπου της Ελληνικής αρχαιότητας να γνωρίσει τον κόσμο και τη ζωή, να αναζητήσει την αλήθεια και τη γνώση σε όλους τους τομείς του επιστητού και, έτσι, να θεμελιώσει την έννοια της επιστήμης και της τέχνης, με άλλα λόγια την έννοια του πολιτισμού. Η Ελληνική κληρονομιά, εδραιωμένη στην επιδίωξη του καθολικού, έγινε το ίδιο το πνεύμα του δυτικού και παγκόσμιου πολιτισμού.

Η ιδιοτυπία του μαθήματος όμως είναι ότι μελετά την ανθρώπινη δραστηριότητα, διερευνά, ερμηνεύει και επικοινωνεί με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα έργα της τέχνης του λόγου, τα οποία προσεγγίζει είτε από το πρωτότυπο στο βαθμό που η γνώση της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας το επιτρέπε είτε από μετάφραση.

3. Σκοποί του μαθήματος

3.1 Γενικοί

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ.-Γρ. και, ειδικότερα, με την ερμηνεία επιλεγμένων κειμένων, επιδιώκεται :

• η ανάδειξη της ουσίας του αρχαίου κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται :

- στη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου

- στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη

- στη δυνατότητα αναγωγής του ειδικού σε γενικές αρχές και του συγκεκριμένου σε αφηρημένες έννοιες (βάση της επιστημολογίας), καθώς και του παραδείγματος σε καθολικής αξίας στάσεις και συμπεριφορές

• συναφώς προς τα προηγούμενα, η γνώση του αρχαίου κόσμου και η επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματά του

• η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού

• η αναγωγή σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων και επιστημονικών θεωρήσεων στην Ελληνική αρχαιότητα

• η επισήμανση της "ευρωπαϊκής διάστασης" της αρχαιότητας, δηλαδή των επιτευγμάτων της που συνέβαλαν στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά, παράλληλα, και επισήμανση των οφειλών του αρχαίου Ελληνικού κόσμου σε άλλους λαούς (κυρίως της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου)

• η μελέτη της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας ως φορέα της πνευματικής δημιουργίας

• η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της Ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση όλων των εξελικτικών φάσεων, επιδράσεων, μεταβολών και μεταλλάξεων, αλλοιώσεων και συγκράσεων κτλ.) και επομένως η ενίσχυση της αυτογνωσίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Αυτός ο ανθρωπογνωστικός - αρχαιογνωστικός σκοπός, που επιδιώκεται με τη σπουδή και τη βαθύτερη ερμηνεία των κειμένων, οδηγεί στον κύριο σκοπό του μαθήματος, τον μορφωτικό - ανθρωπιστικό.

3.2 Ειδικοί

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υπηρετείται με δύο κύριες διαδικασίες, την ερμηνεία κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, οι οποίες διαφοροποιούνται με ειδικότερους σκοπούς και στόχους κατά βαθμίδα εκπαίδευσης και διαβαθμίζονται ανάλογα με την πρόοδο των μαθητών στην κατάκτηση της αρχαιοελληνικής γλώσσας.

Έτσι, στο Γυμνάσιο

• η ερμηνεία των κειμένων γίνεται με βάση δόκιμες νεοελληνικές μεταφράσεις τους (βλ. ιδιαίτερο Πρόγραμμα Σπουδών για την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση) και

• παράλληλα διδάσκεται στους μαθητές η Αρχαία Ελληνική Γλώσσα.

Β. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Α΄. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

Από μετάφραση

Δύο (2) ώρες την εβδομάδα σε όλες τις τάξεις

1. Εισαγωγή

Η διδασκαλία της Α.Ε.Γρ. στο Γυμνάσιο επιδιώκει οι μαθητές αυτής της βαθμίδας υποχρεωτικής εκπαίδευσης να γνωρίσουν την πνευματική δημιουργία των αρχαίων Ελλήνων, όπως αυτή παραδίδεται σε κείμενα διαφόρων εποχών (από τα ομηρικά χρόνια ως την ύστατη αρχαιότητα) και των κυριότερων γραμματειακών ειδών -όσο, φυσικά, το επιτρέπει ο εξαιρετικά περιορισμένος χρόνος διδασκαλίας.

Η προσέγγιση αυτή παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι γίνεται με τη βοήθεια ενδιαμέσου -που είναι η μετάφραση των κειμένων στη νεοελληνική δημοτική γλώσσα-, γεγονός το οποίο διευκολύνει, βέβαια, τη διδακτική διαδικασία παραμερίζοντας το γλωσσικό εμπόδιο, αλλά απαιτείται η συνεχής αναφορά στον χρόνο γραφής του συγκεκριμένου καθέ φορά κειμένου και η ένταξή του στο πλαίσιο δημιουργίας του. Ωστόσο, επισημαίνεται ιδιαίτερα ότι το μεταφρασμένο κείμενο είναι νέο κείμενο, το οποίο έχει τον δικό του δημιουργό με τη δική του ερμηνευτική εκδοχή, το δικό του κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο και τους δικούς του αποδέκτες -και από την άποψη αυτή αποτελεί μια ακόμη σύνδεση δυο περιόδων πολιτισμού, την αρχαιοελληνική και τη νεοελληνική. Η παράμετρος αυτή όχι μόνο δεν μπορεί να αγνοηθεί, αλλά λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στον προσδιορισμό των επιμέρους σκοπών του μαθήματος και στην ερμηνευτική προσέγγιση του μεταφρασμένου κειμένου.

Η διδασκαλία της Α.Ε.Γρ. από μετάφραση δεν αξιοποιεί τη γλώσσα των κειμένων, η οποία είναι καθαυτή στοιχείο και έκφραση πολιτισμού. Οπωσδήποτε, όμως, παρέχεται το εξαιρετικά σημαντικό πλεονέκτημα της δυνατότητας αναστροφής και απρόσκοπτης επικοινωνίας με πολύ περισσότερα κείμενα (αποσπάσματα ή, ακόμη, και ολόκληρα έργα) μεγάλης λογοτεχνικής και, επομένως, μορφωτικής αξίας -πάντα με αυτονόητη προϋπόθεση την

καλή μετάφραση (πρβλ. και Α.Δελμούζου, Οι κλασικοί από μετάφραση, Δελτίο Εκπαιδ. Ομίλου, τ. Στ', Αθήνα 1916: '...νομίζω ότι και τέλεια ακόμη αν δεν είναι η μετάφραση, μπορεί να μας ανοίξει τον κόσμο του πρωτοτύπου και να μας δώσει την τεχνική και ψυχολογημένη σύνθεση, τη δυνατή περιγραφή, την απλότητα, το βάθος και τον πλούτο από τις ιδέες και τα συναισθήματα, τους ζωντανούς χαρακτήρες, κάποια δυνατή πνοή από τη μεγάλη τέχνη.').

Η επιλογή των κειμένων και η κατανομή τους στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου είναι κεφαλαιώδους σημασίας και, επομένως, διέπεται από ορισμένες αρχές και στηρίζεται σε κάποια κριτήρια.

Βασικές αρχές είναι:

- Η πρόσληψη, μέσω των κειμένων και στον βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, της ουσίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, του οποίου συνέχεια είναι ο νεοελληνικός πολιτισμός και ο οποίος αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού.
- Η ανάδειξη σημαντικών στιγμών της αρχαίας πολιτισμικής δραστηριότητας και η επισήμανση των κύριων σημείων για τη δημιουργία μιας εικόνας κατά το δυνατόν σφαιρικής (ως προς τα γραμματειακά είδη και τους συγγραφείς, αλλά και ως προς τις ιδεολογικές τάσεις), ρεαλιστικής και ελκυστικής. Είναι προφανές ότι η προσέλκυση του ενδιαφέροντος των μαθητών και η συμμετοχή τους εξαρτάται από τον βαθμό που το περιεχόμενο της διδασκαλίας συνδέεται και με τη σύγχρονη ζωή και συστοιχεί με τις ανάγκες του σημερινού νέου ανθρώπου.
- Η κατανόηση από τους μαθητές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού ως αποτελέσματος μιας ανώτερης αντίληψης για την ποιότητα της ζωής και, επομένως, ως παιδευτικής/μορφωτικής αξίας. Αυτή, όμως, η αντίληψη, ως ιστορικό προϊόν μιας συγκεκριμένης εποχής, δεν μπορεί να έχει στο σύνολό της διαχρονική ισχύ και, επομένως, είναι αυτονόητο ότι η προβολή μορφωτικών αξιών και πολιτισμικών επιτευγμάτων κατά την ερμηνεία των κειμένων δεν επιτρέπεται με κανένα τρόπο να παραποιεί την ελληνική αρχαιότητα αποβλέποντας σε εξιδανίκευσή της. Ακόμη λιγότερο επιτρέπεται να γίνονται αναγωγές σε προικισμένους και 'περιούσιους' λαούς. Αυτά όλα θα αποτελούσαν ιδεολογική κατάχρηση της αρχαιότητας.

Κριτήρια (φιλολογικά και διδακτικά/παιδαγωγικά), για την επιλογή των κειμένων είναι:

- Ο βαθμός στον οποίο τα συγκεκριμένα κείμενα -πάντοτε σε συσχετισμό με το ιστορικό/ κοινωνικό/ πολιτικό/ πολιτισμικό πλαίσιο δημιουργίας τους και σε άμεση σχέση και συναναφορά προς τα 'συγκείμενα' (μνημεία, καλλιτεχνικά έργα, αντικείμενα, κτλ.) ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των μαθητών, συντελούν στην κατανόηση της αρχαίας αλλά και της σύγχρονης πραγματικότητας και μπορούν να υπηρετήσουν τον παιδευτικό-ανθρωπιστικό σκοπό του μαθήματος.
- Η δυνατότητα σύνδεσής τους -σε όποιο βαθμό και με όποιο τρόπο-, ώστε η τελική συνολική εικόνα της αρχαίας πνευματικής δημιουργίας τουλάχιστον να μη παρουσιάζει σημαντικά χρονικά/ ειδολογικά/ ιδεολογικά κενά και τα μέρη να αρθρώνονται σε σύνολο.
- Η ευχέρεια οι μαθητές να παρακολουθήσουν και να διερευνήσουν ένα θέμα, ένα πρόβλημα, μια ιδέα, μια αξία διαχρονικά και διαγραμματειακά (βλ. 'Ανθολόγια').
- Η δυνατότητα οι μαθητές να διδαχθούν και ολόκληρα έργα, όχι μόνο αποσπάσματα -σε συνάρτηση, βέβαια, με τον διατιθέμενο χρόνο.

Κριτήρια για την κατανομή των κειμένων στις τάξεις είναι :

- Η αντιληπτική ικανότητα, η διανοητική ανάπτυξη, η εξέλιξη του ψυχισμού και τα ενδιαφέροντά των μαθητών σε συνάρτηση με την ηλικία τους, ώστε να γνωρίσουν όσο το δυνατόν περισσότερα κείμενα των κυριότερων γραμματειακών ειδών και των σημαντικότερων συγγραφέων.
- Η δυνατότητα σύνδεσης των κειμένων μεταξύ τους, ώστε να αρμολογείται, συν τω χρόνω, η επιδιωκόμενη συνολική εικόνα.

2. Σκοποί της διδασκαλίας της Αρχ. Ελλ. Γρ. από μετάφραση

Στους σκοπούς του μαθήματος, πέρα από εκείνους που αναφέρθηκαν παραπάνω (βλ. σ.3) συνυπολογίζονται και:

- η εξοικείωσή των μαθητών με τα κείμενα, όχι μόνο σε σχέση με το περιεχόμενο αλλά και με τη μορφή τους (:επισήμανση των επιλογών του συγγραφέα ως προς τη σύνθεση, τους εκφραστικούς τρόπους, κτλ.), ώστε με τον συνδυασμό των δύο αυτών παραμέτρων να επιτυγχάνεται βιωματική συμμετοχή και δημιουργική συγκίνηση
- η καλλιέργεια της γλωσσικής ικανότητας των μαθητών, οι οποίοι κατά την ερμηνευτική προσέγγιση και των μεταφρασμένων κειμένων ασκούνται στην παραγωγή προφορικού και γραπτού προσωπικού λόγου.

3. Επισημάνσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

Εκείνο που ενδιαφέρει, γενικά, είναι να οργανωθεί η διδασκαλία κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργείται στους μαθητές η διάθεση να ανακαλύψουν τους τρόπους/δρόμους για να φθάσουν σε προσωπική, ουσιαστική επικοινωνία με τα κείμενα και σε πνευματική και αισθητική απόλαυσή τους. αφού πρόκειται για κορυφαία δημιουργήματα της τέχνης του λόγου.

Προς την κατεύθυνση αυτή θα λειτουργούσαν θετικά ορισμένες μεθοδολογικές επισημάνσεις:

- Βασική προϋπόθεση επίτευξης των σκοπών είναι να δημιουργούνται εκείνες οι συνθήκες μάθησης που εξασφαλίζουν την ενεργητική/δημιουργική συμμετοχή των μαθητών στη διδακτική διαδικασία, ώστε κατά την ερμηνεία του κειμένου να διερευνούν τα θέματα-προβλήματα-ερωτήματα αναλύοντας και συνθέτοντας τα στοιχεία του κειμένου, αξιολογώντας και κρίνοντας/συγκρίνοντας, αλλά επίσης μετέχοντας και βιώνοντας τις καταστάσεις, δηλαδή κινητοποιώντας όλες τις διανοητικές και ψυχικές δυνάμεις τους. Προφανώς, πρέπει να αποφεύγεται ο άμεσος διδακτισμός, ώστε ο προβληματισμός που προκύπτει από το κείμενο (πρόβλημα-συζήτηση-κριτική) να λειτουργήσει έμμεσα, όχι δεοντολογικά στο πνεύμα και στις ψυχές των μαθητών.
- Η διδακτική μέθοδος πρέπει να είναι ευέλικτη και να προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις του κάθε κειμένου και της κάθε ενότητας κρατώντας το νήμα των διδακτικών στόχων για να υπηρετούνται, τελικά, οι γενικοί και ειδικότεροι σκοποί. Αυτή η προσαρμογή/εναλλαγή είναι απολύτως αναγκαία στη διδασκαλία κειμένων, όπου η ερμηνευτική προσέγγιση διαφοροποιείται ανάλογα με το γραμματειακό είδος, τον συγγραφέα και το συγκεκριμένο κείμενο.
- Η επιδιωκόμενη επικοινωνία των μαθητών με το κείμενο πρέπει να στηρίζεται στη διερεύνηση της ουσίας του περιεχομένου (:των προσώπων με τις σκέψεις, τα συναι-

σθήματα, τη στάση και τη συμπεριφορά τους -των καταστάσεων, με τις αιτίες δημιουργίας τους και τις συνέπειές τους- των αξιών και των ιδεών, κτλ.) και της καλλιτεχνικής μορφής (:των εκφραστικών τρόπων, της αφηγηματικής και περιγραφικής τέχνης-τεχνικής, κτλ.), και μάλιστα στη σύζευξή τους. Κατά τη διδασκαλία της Α.Ε.Γρ. αφετηρία και κατάληξη της εργασίας είναι το κείμενο (τα ερωτήματα πηγάζουν από αυτό, καθώς και οι απαντήσεις), το οποίο πρέπει να αντιμετωπίζεται, κυρίως, ως μορφωτικό υλικό και όχι απλώς και μόνον ως πηγή αρχαιογνωσίας: τα ιστορικά, μυθολογικά, πραγματολογικά κ.ά. στοιχεία - η 'αρχαιογνωσία', με τη στενή έννοια του όρου- δεν αποτελούν αυτοσκοπό, ώστε να εξαντλείται εκεί η διδασκαλία, αλλά το μέσο για την κατανόηση-ερμηνεία του κειμένου.

• Η επεξεργασία κάθε διδακτικής ενότητας γίνεται με άξονα συγκεκριμένους στόχους που πάντα υπηρετούν τους σκοπούς και εντάσσονται στη συνολική θεώρηση του κειμένου.

• Η ερμηνευτική διαδικασία στηρίζεται στην αντίληψη ότι το κείμενο αποτελεί οργανικό σύνολο, του οποίου τα μέρη φωτίζονται και ερμηνεύονται αμοιβαία. Έτσι, ξεκινάει από μια συνολική θεώρηση του κειμένου, επισημαίνει τα θεματικά κέντρα και τη δομή του, προχωρεί αναλυτικά στη διερεύνηση του περιεχομένου και της μορφής του και κλείνει με συνολική συνθετική εκτίμηση των ουσιωδών στοιχείων του.

• Βασική ερμηνευτική/διδακτική αρχή είναι η ένταξη του κειμένου στο κοινωνικό/πολιτικό/πολιτισμικό πλαίσιο δημιουργίας του, ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται ότι όσα προσπαθούν να κατανοήσουν ανήκουν σε έναν άλλο κόσμο, σε έναν άλλο πολιτισμό. Τα θέματα/προβλήματα -και οι απαντήσεις τους, που ανιχνεύονται στο κείμενο- συνδέονται με συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, διαμορφώνονται μέσα σε συγκεκριμένες συνθήκες, οπωσδήποτε διαφορετικές από τις δικές μας. Εξάλλου, και οι απόψεις/θέσεις ενός συγγραφέα δεν μπορεί να θεωρούνται ως σταθερές και αμετάβλητες, ούτε βέβαια ότι εκφράζουν όλη την αρχαιότητα. Δεν επιτρέπεται, επομένως, να επιχειρούνται απερίσκεπτα γενικεύσεις -με την πρόθεση να κατασκευαστεί ένα απόλυτο γενικό σύστημα 'παιδείας' και 'πολιτισμού'- ούτε να γίνονται ανιστόρητοι αναχρονισμοί και απλουστευτικοί παραλληλισμοί με τη σύγχρονη πραγματικότητα.

• Η ενδοκειμενική ερμηνεία συμπληρώνεται και ενισχύεται με εξωκειμενικές και διακειμενικές αναφορές (διαγραμματειακές και διαχρονικές), στον βαθμό που είναι δυνατόν και σκόπιμο και με την προϋπόθεση ότι υπάρχουν οι αντίστοιχοι 'δείκτες' μέσα στο κείμενο. Με την έννοια αυτή, η διδασκαλία του κειμένου είναι δυνατόν να υποστηρίζεται: α) από παράλληλα κείμενα, (συγχρονικά-διαχρονικά), β) από δοκιμιακό ερμηνευτικό υλικό και γ) από εικαστικό, μουσικό και άλλο καλλιτεχνικό υλικό με τη χρήση σύγχρονων εποπτικών μέσων (slides, video, CD-ROM, κτλ.). Η 'συνομιλία' κειμένου-εικόνας/ήχου/κίνησης ποικίλλει τη μέθοδο διδασκαλίας και την καθιστά αποτελεσματικότερη.

• Τέλος, είναι σημαντικό να κατανοηθεί ότι το πιο μεγάλο κέρδος από την ερμηνεία των κλασικών κειμένων δεν είναι οι οσοδήποτε καίριες και αποκαλυπτικές απαντήσεις που δίνονται στα διάφορα θέματα/προβλήματα, αλλά το ίδιο το ερώτημα, το οποίο θα αποτελέσει το κίνητρο για τον προβληματισμό και την κριτική αναζήτηση- διερεύνηση.

4. Επισημάνσεις για την αξιολόγηση

Γενικά, ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος πρέπει να στοχεύει στην εκτίμηση της προσωπικής στάσης των μαθητών απέναντι στα κείμενα, της δημιουργικής επικοινωνίας τους με τα περιεχόμενα και τα εικαστικά και άλλα συμφραζόμενα των κειμένων, της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι σε τιθέμενα ερωτήματα αλλά και της γενικότερης αρχαιογνωσίας τους. Δηλαδή, πρέπει να αξιολογείται ο βαθμός επίτευξης των στόχων και των σκοπών.

Ειδικότερα

• Η αξιολόγηση εντάσσεται οργανικά στη διδακτική διαδικασία και ανατροφοδοτεί τη διδασκαλία, ώστε αυτή να είναι αποτελεσματικότερη.

• Οι ποικίλες ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους κάθε διδακτικής ενότητας.

• Οι ερωτήσεις αξιολόγησης δεν αποβλέπουν τόσο στη διαπίστωση αρχαιογνωσίας, όσο στην κριτική στάση των μαθητών, στην κριτική αναζήτηση-έρευνα, στη συγκέντρωση-ταξινόμηση-επεξεργασία των στοιχείων περιεχομένου/μορφής στα κείμενα, με στόχο και/κυρίως τη δημιουργική σύνθεσή τους μέσα σε ένα δικό τους κείμενο.

• Οι ερωτήσεις-ασκήσεις-εργασίες (για το σχολείο ή το σπίτι) χαρακτηρίζονται από σαφήνεια ως προς τη διατύπωση -επομένως, είναι κατανοητές από τους μαθητές-, από ακρίβεια ως προς τα αιτούμενα και προκαλούν προσωπικές / δημιουργικές απαντήσεις.

• Δεδομένου ότι ένα κείμενο, και κυρίως το λογοτεχνικό, επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου, παρά μόνον όταν ελέγχεται γλωσσικό-πληροφοριακό υλικό ή σε συνδυασμό με ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης.

• Στη διαδικασία αξιολόγησης εντάσσονται και οι συνθετικές δημιουργικές εργασίες, για τις οποίες το υλικό συγκεντρώνεται σε όλη τη διάρκεια της διδακτικής/ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου.

• Η αξιολόγηση (όχι, βέβαια, η βαθμολόγηση) δραστηριοτήτων των μαθητών, που απορρέουν από/σχετίζονται με τη δημιουργική επικοινωνία τους με τα διδασκόμενα κείμενα (δραματοποιήσεις, θεατρικές/μουσικές παραστάσεις, εκθέσεις εικαστικού υλικού, κτλ.), έχει ιδιαίτερη σημασία για τη μελέτη ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους.

5. Πρόγραμμα : Περιεχόμενο και ώρες διδασκαλίας

Τα συγκεκριμένα κείμενα κατά τάξη και οι προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας τους είναι:

Α΄ τάξη : Ομήρου, Οδύσσεια	35 διδ. ώρες
Ιλιάδα	20 διδ. ώρες
Β΄ τάξη : Ηροδότου, Ιστορίες	30 διδ. ώρες

Ανθολόγιο με τίτλο: Αρχαία Ελλάδα. Ο τόπος και οι άνθρωποι

25 διδ. ώρες

Γ΄τάξη: Ανθολόγιο με τίτλο: Παιδεία:Μουσική, Γυμναστική-Αθλητισμός,Εκπαίδευση

25 διδ. ώρες

Δραματική ποίηση : Ευριπίδη, Ελένη
ή: Αριστοφάνη, Όρνιθες 30 διδ. ώρες

Α΄ ΤΑΞΗ

Ομήρου, Οδύσσεια-Ιλιάδα

Η επιλογή των κειμένων αυτών για την Α΄ τάξη έγινε με τη σκέψη ότι

- τα ομηρικά έπη είναι τα πρώτα ποιητικά κείμενα όχι μόνο της ελληνικής αλλά και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας και αποτελούν πηγή έμπνευσης για τους μεταγενέστερους δημιουργούς (ποιητές και πεζογράφους, γλύπτες και ζωγράφους, μουσικούς, αλλά και διανοητές) από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, ανοιχτά πάντα σε 'διάλογο' μαζί τους
- ο Όμηρος είναι πάντα επίκαιρος, γιατί στα έπη του αναδύονται τα προβλήματα και οι έγνοιες και των σύγχρονων ανθρώπων, ανεξάρτητα από τον διαφοροποιημένο, λόγω της μεγάλης χρονικής απόστασης, τρόπο αντιμετώπισης
- ήδη από τον 6ο π.Χ.αι., όταν η πολιτεία άρχισε να ενδιαφέρεται για την παιδεία των πολιτών, η παιδευτική αξία τους ήταν αναγνωρισμένη, αποτέλεσαν αντικείμενο διδασκαλίας και είχαν περιληφθεί στις εορταστικές εκδηλώσεις, λειτούργησαν δηλαδή πάντα -και σήμερα- ως παυδευτικό/μορφωτικό αγαθό.

Η διδασκαλία της Ιλιάδας και της Οδύσσειας κατά τη διάρκεια της ίδιας σχολικής χρονιάς θα βοηθήσει τους μαθητές όχι μόνο να αναγνωρίζουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο έπη, αλλά, κυρίως, να παρακολουθούν την ερμηνευτική προσέγγιση των δύο αυτών κειμένων ευκολότερα, επειδή θα ασχολούνται με ένα μόνο γραμματειακό είδος.

Η έναρξη της διδασκαλίας με την Οδύσσεια έχει το πλεονέκτημα ότι οι μαθητές κατανοούν τα βασικά προβλήματα/θέματα που συνδέονται με την ομηρική ποίηση ασχολούμενοι με ένα ποίημα συναρπαστικό, που κρατάει αδιάλειπτο το ενδιαφέρον τους και τους γοητεύει με τα παραμυθικά στοιχεία , τα νοβελιστικά θέματα, το ταξίδι του νόστου του Οδυσσέα και των άλλων ηρώων, κτλ.

Ακολουθεί η Ιλιάδα (με λιγότερες ώρες διδασκαλίας, επειδή τα περισσότερα ομηρικά θέματα έχουν ήδη αντιμετωπισθεί) και προσθέτει στον ατομικό αγώνα του ανθρώπου για επιβίωση τα μεγάλα θέματα του πολέμου: με τους ήρωες και τις αριστείες τους αλλά και με τον πόνο, τον θάνατο και την καταστροφή, μοιρασμένα το ίδιο σε νικητές και νικημένους.

1. Σκοποί διδασκαλίας

1.1. Γενικοί σκοποί

Η διδασκαλία των ομηρικών επών επιδιώκει οι μαθητές

1.2.1. να χαρούν ιδιαίτερα αυτά τα κείμενα που απαγγέλλονταν και έτερπαν τους ακροατές

1.2.2. να διαπιστώσουν ότι στα ομηρικά έπη είναι αποτυπωμένος ένας ολόκληρος κόσμος που αναφέρεται στον πολιτισμό, στην κοινωνική οργάνωση και στο σύστημα αξιών των αρχαϊκών χρόνων -πάντα με κέντρο τον άνθρωπο ('ομηρικός ανθρωπισμός')- και να τον διερευνήσουν

1.2.3. να διαπιστώσουν τη σχέση της Ιλιάδας και της Οδύσσειας με την Ιστορία, ότι δηλαδή:

- στα ομηρικά έπη ανακλάται ποιητικά η ιστορική περίοδος κατά την οποία πιστεύεται ότι έχουν συντεθεί (γεωμετρική-αρχαϊκή εποχή, περίπου μέσα 8ου αι.π.Χ.)
- διασώζονται στοιχεία πολιτισμού και παλαιότερων εποχών που συνδέονται με τον τρωικό μύθο (οι διαστρωματώσεις αυτών των στοιχείων πολιτισμού είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και, βέβαια, δεν είναι αναγκαίο να επιδιωχθεί κατά τη διδακτική διαδικασία), με τη διευκρίνιση ότι τα ομηρικά έπη δεν αποτελούν ιστορική πηγή -με την αυστηρή έννοια του όρου

1.2.4. να κατανοήσουν τη θεολογία της Ιλιάδας και της Οδύσσειας (ανθρωπομορφισμός, ενανθρώπιση/επιφάνεια θεών, θεοί ανθρώπινοι, σχέσεις μεταξύ θεών και σχέσεις θεών-ανθρώπων), σε πρώτο επίπεδο ως ενημέρωση στην ελληνική μυθολογία (αρχαιογνωστικός σκοπός), σε δεύτερο επίπεδο ως ενεργό συμμετοχή των θεών σε σχέση α) με την εξέλιξη της πλοκής και β) με τη δράση των ομηρικών ηρώων και τη διαμόρφωση της συμπεριφοράς τους: οι θεοί ρυθμίζουν τα ανθρώπινα (: Διός δ' ετελείετο βουλή), προειδοποιούν, τιμωρούν, αλλά η ευθύνη είναι των ανθρώπων (: σφετέρησιν ατασθαλίησιν όλοντο, α 7.33)

1.2.5. να αντιληφθούν ότι τα ομηρικά έπη αντανακλούν αυτόν τον κόσμο και πολιτισμό μέσα από τη ζωή, τη στάση, τη συμπεριφορά των επώνυμων ηρώων -ή και των ανώνυμων κοινών ανθρώπων- και ότι σ' αυτά ανιχνεύεται ένα πλήθος αρχετυπικών στοιχείων που επιβιώνουν στη λαϊκή μας παράδοση, στη δημοτική μας ποίηση

1.2.6. να παρακολουθήσουν και να αξιολογήσουν την αφηγηματική τέχνη-τεχνική, τον λειτουργικό ρόλο των αφηγηματικών και εκφραστικών τρόπων, καθώς και τα στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του έπους (τις τυπικές σκηνές και φράσεις, τους τυπικούς στίχους, τα τυπικά επίθετα)

1.2.7. να διαπιστώσουν και να εκτιμήσουν την τέχνη των ομηρικών επών ως λογοτεχνικών κειμένων και να αντιληφθούν ότι αυτά περικλείουν εν σπέρματι όλα τα λογοτεχνικά είδη και συνθέτουν τα πολιτισμικά στοιχεία, τις ιδέες, τις στάσεις και συμπεριφορές, τις απαντήσεις σε προβλήματα της ζωής σε ένα ποιητικό λόγο και μια τεχνική σύνθεσης που, χωρίς άλλο, αξίζει να προσεγγίσουν

1.2.8. να επισημάνουν επιβιώσεις των επών στη λογοτεχνία και στην τέχνη τόσο την αρχαία, όσο και τη νεοελληνική (ιδιαίτερα στα δημοτικά τραγούδια) και στη νεοελληνική παράδοση, αλλα και στην ευρωπαϊκή/παγκόσμια λογοτεχνική και καλλιτεχνική δημιουργία.

1.2.Σκοποί διδασκαλίας της Οδύσσειας

Η διδασκαλία της Οδύσσειας (που έχει βασικά στοιχεία το ταξίδι-ποιητική γεωγραφία και την εξύμνηση του ήρωα) επικεντρώνεται στην 'ανάγνωση' ενός ανθρωπο-γεωγραφικού έπους, όπου, με τις περιπλανήσεις του Οδυσσέα και μέσα από την πλοκή του μύθου, καταγράφεται η ολοκληρωμένη για πρώτη φορά περιπέτεια του μεταπολεμικού νόστου ενός αρχετυπικού έλληνα ήρωα που επιβιώνει, επειδή διαθέτει ευφυία, τόλμη και τλημοσύνη, δηλ. ψυχική αντοχή.

Ειδικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές

1.2.1. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον μύθο στην ποιητική μετάπλασή του και την πλοκή του, όπως δίνεται σπερματικά στο προοίμιο ως ποιητικό παρελθόν και ποιητικό παρόν (:αναζήτηση, νόστος, μνηστηροφονία), αναπτύσσεται σταδιακά και ολοκληρώνεται με:

- την προβολή του νόστου ως απώτερου στόχου
- την αναζήτηση (α'αγορά των θεών -Τηλεμάχεια)

- τον νόστο του Οδυσσέα (β'αγορά των θεών), την επιβράδυνση του νόστου με τον εγκιβωτισμό των περιπετειών του Οδυσσέα και των συντρόφων του (απόλογοι) και την πραγματοποίησή του

1.2.2. να χαρούν το παραμυθικό και φανταστικό ταξίδι του νόστου και τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν

1.2.3. να διερευνήσουν τη δομή της Οδύσσειας

1.2.4. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν

- την αφηγηματική τέχνη-τεχνική, από την άποψη της τάξης (χρονογραφική, αναδρομική, εγκιβωτισμοί) και από την άποψη της διάρκειας (διαστολή και συστολή του χρόνου)

- τους αφηγηματικούς τρόπους (αφήγηση σε α' και γ'πρόσωπο, μονόλογος, διάλογος) και τους εκφραστικούς τρόπους (περιγραφή / περιγραφική τεχνική, επική ειρωνεία , άστοχα ερωτήματα , παρομοίωση, στοιχεία προφορικής σύνθεσης και διάδοσης του έπους: τυπικές φράσεις και σκηνές, τυπικοί στίχοι, τυπικά επίθετα) και να αξιολογήσουν, στον βαθμό που είναι δυνατόν , τον λειτουργικό τους ρόλο

1.2.5. να κατανοήσουν τον ανθρωποκεντρικό-ανθρωπιστικό χαρακτήρα της Οδύσσειας (πρότυπο ο Οδυσσέας, βλ. ε, ι και ιδιαίτερα ζ)

1.2.6. να αναγνωρίσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, προσώπων όχι για να αντλήσουν πρότυπα συμπεριφοράς, αλλά για να βαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο

1.2.7. να διαπιστώσουν ότι στην Οδύσσεια λειτουργεί το σχήμα ύβρις (μνηστήρες-Οδυσσέας), νέμεσις (μνηστηροφονία), τίσις και ότι η δράση συντελείται σε τρία επίπεδα:'Ολυμπος (θεοί), γη (θεοί-άνθρωποι), 'Αδης (νεκροί-Οδυσσέας)

1.2.8. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο-πολιτισμό της Οδύσσειας

- την κοινωνική διαστρωμάτωση και την πολιτική οργάνωση των Ιθακησίων (βασιλιάς - ευγενείς - συνελεύσεις λαού) και τις κοινωνίες των Κυκλώπων - Λαιστρυγόνων (πρωτόγονες) και των Φαιάκων (ουτοπική)

- τις αξίες , τις στάσεις ζωής, τα ήθη και τα έθιμα, τους θεσμούς του κόσμου της Οδύσσειας

- τη μεγάλη σχέση του ανθρώπου με τη φύση

- τον υλικό πολιτισμό (κατασκευές και αντικείμενα, κτλ.)

1.3. Σκοποί διδασκαλίας της Ιλιάδας:

Η διδασκαλία της Ιλιάδας επικεντρώνεται στην 'ανάγνωση' του πρώτου έργου της ευρωπαϊκής λογοτεχνικής παράδοσης, που παρουσιάζει την αγριότητα του πολέμου και τις μοιραίες συνέπειες της έριδας και χαρακτηρίζεται από την τραγική αντίληψη του ανθρώπου.

Ειδικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές

1.3.1. να γνωρίσουν το μύθο και να κατανοήσουν την πλοκή του

1.3.2. να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν, πώς ο ποιητής μεταπλάθει τον επικό-τρωικό μύθο σε επικό ποίημα με κέντρο την "μήνιν" του Αχιλλέα στα κρίσιμα σημεία της (:κορύφωση, εξελικτική πορεία /κατάληξη και συνέπειες για τους Αχαιούς και τους Τρώες) και, ως αφετηρία και δικαίωσή της, τη "βουλή" του Δία (: Διός δ' ετελείετο βουλή) και βασικά θέματα τον 'πόλεμο'(συλλογική μάχη, μονομαχία, αριστεία, επώνυμες ανδροκτασίες) και την 'ομιλία' (εταιρική, συζυγική), μέσα από δείγματα χαρακτηριστικά για την εξέλιξη της πλοκής του μύθου

1.3.3. να κατανοήσουν ότι με την απόδοση του νεκρού Έκτορα και την ταφή του τερματίζεται μόνο ο πόλεμος της Ιλιάδας, ενώ ο τρωικός πόλεμος συνεχίζεται -όσο κι αν η διήγηση των 50 ημερών, με αφετηρία λίγο πριν από την αρχή του 10ου έτους του τρωικού πολέμου, έχει αναμορφωθεί ποιητικά 'καθ'ομοίωσιν' ολόκληρου του τρωϊκού πολέμου

1.3.4. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τη δράση και τη συμπεριφορά των κυριότερων, τουλάχιστον, ηρώων της Ιλιάδας τόσο σε σχέση με την εξέλιξη της πλοκής, όσο και στο πλαίσιο αρχετυπικών ανθρώπινων σχέσεων (πίσω από τη δράση και τη συμπεριφορά του Αχιλλέα, του Πατρόκλου, του Αγαμέμνονα, του Διομήδη, του Οδυσσέα κ.ά., υπάρχει η φιλία, ο θυμός, η φιλαρχία, το αίσθημα τιμής, η γενναιότητα, η πανουργία κτλ.), δηλ. όχι ως πρότυπα ανθρώπινης συμπεριφοράς, αλλά για να βαθύνουν τη γνώση τους για τον άνθρωπο

1.3.5. να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο-πολιτισμό της Ιλιάδας:

- την πολιτική/ στρατιωτική οργάνωση των Αχαιών

- τις αξίες που εκφράζουν αυτό τον πολιτισμό

- τα ήθη, τα έθιμα, τους θεσμούς

- τον υλικό πολιτισμό (αντικείμενα, κατασκευές, κτλ.), ο οποίος στοιχειοθετεί την επική αληθοφάνεια

1.3.6. να διαπιστώσουν -στον βαθμό που αυτό είναι δυνατόν- τις ομοιότητες και διαφορές Ιλιάδας-Οδύσσειας, αφού γίνεται διδασκαλία και των δύο επών: ενός ηρωικού-πολεμικού και ενός ηρωικού-μεταπολεμικού έπους.

2. Επισημάνσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

Η μεγάλη έκταση των επών, ο πλούτος των στοιχείων που πρέπει να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν, η ηλικία των μαθητών υπαγορεύουν την επιλογή κατάλληλων διδακτικών μεθόδων-διαδικασιών, ώστε να προκύψουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Ο περιορισμένος αριθμός των προβλεπόμενων διδακτικών ωρών (± 55=±35 για την Οδύσσεια και ±20 για την Ιλιάδα) επιβάλλει τη διδασκαλία ορισμένων μόνο ενοτήτων από κάθε έπος. Αυτό δεν μπορεί να σημαίνει άλλο παρά ότι διδάσκονται αποσπάσματα, επιλεγμένα με τέτοια κριτήρια που να δείχνουν τους κύριους άξονες σύνθεσης/ερμηνείας, να αποδίδουν την εικόνα του ομηρικού κόσμου στο σύνολό του και να ικανοποιούν τους σκοπούς διδασκαλίας των δύο επών, όπως αυτοί προσδιορίστηκαν (βλ. 1.1.).

Είναι αυτονόητο ότι, για την ολοκλήρωση των επών, απαιτείται

- ερμηνεία ενοτήτων, που επιλέγονται με κριτήριο να υπηρετούνται οι σκοποί διδασκαλίας των επών
- ανάγνωση-απαγγελία μεγάλων αφηγηματικών ενοτήτων, οι οποίες έχουν κάτι το ιδιαίτερο: είναι συναρπαστικές, συγκινητικές, ευχάριστες, ευτράπελες (π.χ. αναδρομικές αφηγήσεις από την Οδύσσεια, το τραγούδι του Δημόδοκου για τον Δούρειο 'Ιππο, η μοιχεία του 'Αρη-Αφροδίτης, μια πλαστή διήγηση του Οδυσσέα, η καταδρομή-κατασκοπεία στη Δολώνεια κ.ά.ό.) και οι οποίες διαβάζονται με περιορισμένο, ανταποκρινόμενο στις απορίες/ερωτήσεις των μαθητών, πραγματολογικό/ ερμηνευτικό σχολιασμό, ώστε αφενός να εξασφαλίζεται η δυνατότητα να ακούγονται όσο γίνεται περισσότερα κείμενα που, με βεβαιότητα, θα γοητεύσουν τους μαθητές -όπως ο Οδυσσέας τον Αλκίνοο- και αφετέρου να αναδει-

κνύεται, έστω και στοιχειωδώς, η εικόνα του αοιδού και ο λειτουργικός ρόλος του

- περίληψη μεγάλων αποσπασμάτων και ραψωδιών για την παρακολούθηση της εξέλιξης και πλοκής του μύθου και την επισήμανση και μελέτη ορισμένων στοιχείων που κρίνονται χρήσιμα για ό,τι ακολουθεί (π.χ. διακυμάνσεις στη συμπεριφορά κάποιου ήρωα κτλ.).

Πρέπει να επισημανθεί ότι

- καθεμιά από τις παραπάνω περιπτώσεις απαιτεί και διαφορετικό τρόπο διδασκαλίας
- κάθε στοιχείο (περιεχομένου και, κυρίως, μορφής) που συναντιέται και στα δύο έπη, διδάσκεται εκεί που κρίνεται προσφορότερο.

Σημείωση: Οι ενότητες είναι περισσότερες από όσες μπορούν να διδαχθούν στον προβλεπόμενο χρόνο, ώστε ο διδάσκων έχει τη δυνατότητα, με κριτήριο τις ανάγκες και το κλίμα της τάξης αλλά και τις προσωπικές του προτιμήσεις, να μπορεί να επιλεγεί -κατά άξονα και πάντα σε συνάρτηση με τους διατυπωμένους σκοπούς- μια ποικιλία αποσπασμάτων.

Β' ΤΑΞΗ

1.Ηροδότου, Ιστορίες

Με τον Ηρόδοτο έχουμε την πρώτη απόπειρα επιστημονικής ιστοριογραφίας και το έργο του αποτελεί σταθμό για το πέρασμα από τον μύθο στον λόγο.

Η αμεσότητα και η οικειότητα του ύφους, σε συνδυασμό με τις αφηγηματικές παρεκβάσεις (νουβέλες-ανέκδοτα), είναι τα στοιχεία που σηματοδοτούν το πέρασμα από τον ποιητικό-επικό στον πεζό λόγο: η αφήγηση έχει, γενικά, ομηρικά-ποιητικά χαρακτηριστικά , αλλά διατηρεί και τα χαρακτηριστικά της ιωνικής πεζογραφίας.

Ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του έργου και η δυνατότητα που αυτό παρέχει για επισήμανση της διαφορετικότητας ανάμεσα σε λαούς και για διερεύνηση της οπτικής του ιστορικού απέναντι σ' αυτή προσδίδει στην προσέγγιση την επίκαιρη διάσταση της αποδοχής της ετερότητας.

Με το πλήθος των γεωγραφικών και εθνογραφικών στοιχείων το έργο ανταποκρίνεται στο φιλοπερίεργο των εφήβων αυτής της ηλικίας.

1. Σκοποί

Με τη διδασκαλία του Ηροδότου επιδιώκεται οι μαθητές:

1.1. να κατανοήσουν τον χώρο στον οποίο συμβαίνουν τα γεγονότα και τον χρόνο κατά τον οποίο εξελίσσονται - με δεδομένη και την ιδιαιτερότητα της δομής / σύνθεσης του έργου

1.2. να ανιχνεύσουν τους πυρήνες του έργου, δηλαδή να διερευνήσουν τις αντιλήψεις που προκύπτουν από το έργο -σχετικά με τα ανθρώπινα, την ιστορική εξέλιξη, τη θέση των θεών στη ζωή των ανθρώπων, την έννοια της ύβρεως (Α 29-33. 86-88. 141-144.) και τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αντιλήψεις συνέχουν το έργο

1.3. να κατανοήσουν την ιστοριογραφική αντίληψη του Ηροδότου, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει το ιστορικό γεγονός της σύγκρουσης ανάμεσα στους Έλληνες και τους Πέρσες, και να εκτιμήσουν τόσο την πρώτη απόπειρα καταγραφής οικουμενικής ιστορίας και τον ανθρωποκεντρικό της χαρακτήρα, όσο και τη σύνδεση της πολεμικής σύγκρουσης (Ζ102-120, Η196-208 ....) με την αντιπαράθεση του ασιατικού με τον ελληνικό κόσμο και λόγο: πολιτική-πολιτειακή, πολιτιστική-ιδεολογική σύγκρουση, όπου το ελληνικό ιδεώδες της ελευθερίας συγκρούεται με την απόλυτη εξουσία και τον επεκτατισμό, η δημοκρατία με την απολυταρχία, το μέτρο με την υπερβολή, η πνευματική ανησυχία και αναζήτηση με την αυτάρκεια, την αίσθηση υπεροχής, την ανωριμότητα (Γ 80-83, Ε 49-51. 55-61, Η 8-11.101-105.....)

1.4. να αντιληφθούν τη θέση των εθνογραφικών και γεωγραφικών παρεκβάσεων στο ιστορικό έργο του Ηροδότου (Β 17-27, Δ 5-13. 31και36...), να προσεγγίσουν μέσω αυτών των παρεκβάσεων τον κόσμο της Ανατολής, όπως τον διαγράφει ο ιστορικός (Α 2-6, Β 50-53.112-120....), να διαμορφώσουν μια εικόνα γι' αυτόν επισημαίνοντας στοιχεία της καθημερινής ζωής των λαών της Ανατολής, των επιτευγμάτων, των αντιλήψεων, των επιστημονικών τους κατακτήσεων (Β 124-125. 148-150. 158...) και, παράλληλα, να προσπαθήσουν να αποκωδικοποιήσουν τη στάση του Ηροδότου απέναντί τους

1.5. να εκτιμήσουν την αφηγηματική τέχνη του Ηροδότου, να κατανοήσουν τη σχέση του αφηγηματικού με τον πραγματολογικό/ιστορικό λόγο και να αναζητήσουν τους αρμούς που δένουν τα δύο αυτά στοιχεία, να αντιληφθούν δηλαδή τη λογοτεχνική αξία του έργου

1.6. να διερευνήσουν τη σύνθεση του έργου και να αναζητήσουν τα συσχετικά νήματα και την αρχιτεκτονική του σχεδίου που συνδέει το ποικίλο αυτό υλικό και προσδίδει στο έργο πολλαπλότητα και, ταυτόχρονα, ενότητα.

1.2. Επισημάνσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

Η μεγάλη έκταση του έργου και ο περιορισμένος αριθμός των διδακτικών ωρών επιβάλλουν επιλογή ενοτήτων που υπηρετεί τους σκοπούς, όπως προσδιορίστηκαν (βλ. 1.1.), και κινείται σε συγκεκριμένους άξονες.

Αυτοί οι άξονες επιλογής υπαγορεύονται

α) από τον σκοπό του συγγραφέα, όπως τον ορίζει στο Προοίμιο των Ιστοριών:

ώστε μήτε τα γενόμενα εξ ανθρώπων εξίτηλα γένηται, παρουσιάζοντας έργα

μεγάλα τε και θωμαστά τα μεν Ελλησι τα δε βαρβαροισιν αποδεχθέντα δι' ην αιτίην επολέμησαν αλλήλοισιν

β) από τη σύνθεση του έργου:

πολεμική και πολιτική ιστορία

εθνογραφικές και γεωγραφικές παρεκβάσεις

νουβέλες - ανέκδοτα (Γ 39-43.118-119....).

- Η διδασκαλία επιβάλλεται να έχει τέτοιο προσανατολισμό, ώστε να αντιληφθούν οι μαθητές ότι προηγείται η πολιτιστική-ιδεολογική σύγκριση/σύγκρουση, ακολουθεί η πολιτική-πολιτιστική και στο τέλος παρουσιάζεται η πολεμική.
- Στις εθνογραφικές και γεωγραφικές παρεκβάσεις η διδασκαλία δεν περιορίζεται στην ικανοποίηση της περιέργειας των μαθητών με την καταγραφή εθνογραφικών και γεωγραφικών πληροφοριών, αλλά τονίζεται ότι αυτές καθορίζουν το τοπογραφικό και εθνολογικό πλαίσιο των ιστορικών γεγονότων, δηλαδη στη διδασκαλία των παρεκβάσεων επιβάλλεται να καταδειχθεί ο λειτουργικός ρόλος τους μέσα στην Ιστορία του Ηροδότου.

Οι νουβέλες είναι δυνατόν να διερευνηθούν

α) ως προς την πλοκή του θέματος (αν έχουν χαρακτηριστικά παραμυθιού, περιπέτειας κτλ.)

β) ως προς την οργανική τους σύνδεση με τα εξιστορούμενα (ένταξη και λειτουργία τους σ'αυτά)

γ) από λογοτεχνική άποψη.

Έτσι, η διδασκαλία βοηθά το μαθητή να κατανοήσει τη συγγραφική τέχνη του Ηροδότου και τον τρόπο σύνθεσης του έργου.

2. Ανθολόγιο κειμένων με τίτλο:

«ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ: ο τόπος και οι άνθρωποι»

Σε συνδυασμό με την προσέγγιση ολόκληρων έργων, ένα ανθολόγιο κειμένων, που επικεντρώνονται σε ορισμένα θέματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος γι' αυτή την ηλικία, προσφέρει τη δυνατότητα να ασχοληθούν οι μαθητές με προβλήματα/θέματα οικεία σ' αυτούς και να διαπιστώσουν ότι και στην αρχαιότητα οι άνθρωποι τα αντιμετώπιζαν -ή οι ίδιοι τα έθεταν για συζήτηση- καθημερινά στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή τους.

Η διαπλοκή δημόσιου και ιδιωτικού βίου είναι πιο αποτελεσματική για την πρόσληψη των κειμένων από τους μαθητές, γιατί ο καθημερινός ιδιωτικός βίος μπορεί να είναι πιο προσιτός από τον δημόσιο, αλλά μια έμφαση σ' αυτόν θα προσέκρουε στην ουσία της ύπαρξης του αρχαίου ανθρώπου που καθόλου δεν διέκρινε το ιδιωτικό και το δημόσιο, αλλά λειτουργούσε και στα δύο επίπεδα εξίσου.

Μ' αυτόν τον τρόπο οι μαθητές διευρύνουν τη γνώση τους για τον αρχαίο κόσμο -με την προσέγγιση περισσότερων θεμάτων και την ανάγνωση κειμένων πολλών συγγραφέων-, συμπληρώνουν την εικόνα που έχουν για τη ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης, διαπιστώνουν την ύπαρξη πολλών πτυχών και πολλών τάσεων, παρακολουθούν -ως κάποιον βαθμό- εξελίξεις, ανακαλύπτουν κοινά σημεία του τότε και του τώρα.

Εξάλλου, η εναλλαγή θεμάτων, συγγραφέων και εποχών προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών, ιδιαίτερα όταν η αναφορά είναι σε καταστάσεις αντίστοιχες με αυτές που βιώνουν στην καθημερινή τους ζωή (π.χ. το παιχνίδι, η εκπαίδευση, κτλ.).

2.1. Σκοποί

Με το συγκεκριμένο «Ανθολόγιο» επιδιώκεται οι μαθητές

2.1.1. να γνωρίσουν σημαντικές/χαρακτηριστικές περιοχές και τόπους με τους οποίους δέθηκε η ζωή των Ελλήνων στην αρχαιότητα

2.1.2. να διαπιστώσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι στην αρχαιότητα απαντούσαν στα καθημερινά προβλήματα, τη στάση και τις συμπεριφορές που υιοθετούσαν στην κάθε περίσταση

2.1.3. να ανιχνεύσουν και να ερμηνεύσουν τις διαφορές στη νοητική διεργασία και στη βίωση των ποικίλων καθημερινών θεμάτων και την αντίστοιχα διαφοροποιημένη έκφραση μέσα σε συγκεκριμένα κείμενα

2.1.4. να διαπιστώσουν, όσο είναι δυνατόν, ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν μεταξύ εποχών, γραμματειακών ειδών, συγγραφέων μέσα στα πλαίσια ενός κοινού θέματος

2.1.5. να γνωρίσουν στάσεις ζωής, νοοτροπίες, τρόπους συμπεριφοράς, και να τα συγκρίνουν με αντίστοιχες δικές τους εμπειρίες

2.1.6. να διαπιστώσουν ότι στην αρχαιότητα ασχολήθηκαν και με την επιστήμη και με την τεχνολογία.

2.2. Η διάρθρωση του «Ανθολογίου»

Είναι αυτονόητο ότι η επιλογή των κειμένων υπηρετεί δύο άξονες: τον γενικό- θεματικό ('τόπος'/ 'ανθρωποι') και τον εσωτερικό, μέσα σε κάθε θεματική ενότητα.

Δεδομένου ότι πρόκειται για αποσπάσματα (μεγαλύτερα ή μικρότερα), υπάρχουν συνεκτικοί δεσμοί, ώστε να διαμορφώνεται μια κατά το δυνατόν συνολική εικόνα και οι μαθητές να λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο της Α.Ε.Γρ. με την έννοια συνόλων και όχι ασύνδετων σπαραγμάτων!

Η έννοια του 'τόπου' χρησιμοποιείται με το γεωγραφικό της περιεχόμενο και μέσα από περιγραφές και σχόλια οι μαθητές περιδιαβάζουν σε σημαντικές/ χαρακτηριστικές περιοχές της χώρας με τις οποίες δέθηκε η ζωή και η δράση των ανθρώπων στην αρχαιότητα -και σήμερα, με κάποιες αλλαγές.

Οι 'άνθρωποι' παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο καθημερινό βίο τους, 'εν τόπω και χρόνω', ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται ότι η 'αρχαιότητα' δεν είναι αφηρημένη έννοια, αλλά είναι ο χρόνος ζωής και παρουσίας ζωντανών, κοινών ανθρώπων που βίωναν μια καθημερινότητα άλλοτε σκληρή άλλοτε καλύτερη, ποτέ όμως πολύ εύκολη -σαν όλους τους ανθρώπους!

Ένα τρίτο μέρος αναφέρεται στον 'τόπο της φαντασίας' (ή της ουτοπίας). Μέσα από φανταστικές ιστορίες, οι μαθητές ανακαλύπτουν τη φυγή από την πραγματικότητα που ήταν, φαίνεται, και για τους αρχαίους μια ανάγκη!

2.3.Οι θεματικές ενότητες του 'Ανθολογίου' και ενδεικτικά κείμενα

2.3.1. Το πρώτο μέρος, ο 'τόπος' (διδ. ώρες: 6), παρουσιάζεται με τις παρακάτω περιοχές και μέσα από κείμενα που, εδώ, αναφέρονται ενδεικτικά:

2.3.1.1. ΑΘΗΝΑ-ΑΤΤΙΚΗ
- Πλούταρχος, Περικλής 158d-159e
- Αριστοφάνης, Νεφέλες 300-313.1002-1008

2.3.1.2. ΣΠΑΡΤΗ
- Θουκυδίδης, 1,10

2.3.1.3. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
- Ηρόδοτος, 5,17 8,137-139
- Θουκυδίδης, 1,57-58 2,80-100 4,109-112

2.3.1.4. ΘΡΑΚΗ
- Ηρόδοτος, 3,90 4,49 4,74. 93-95. 99 5,2-3. 6-8

2.3.1.5. ΗΠΕΙΡΟΣ
- Πίνδαρος, Νεμεόν. 4,84
- Στράβων, 4,323 6,7

2.3.1.6. ΘΕΣΣΑΛΙΑ-ΤΕΜΠΗ
- Ηρόδοτος, 7,128-130. 188-193

2.3.1.7. ΔΕΛΦΟΙ
- Ευριπίδης, Ίων 82-101
- Παυσανίας, Φωκικά 10, 5-9......

2.3.1.8. ΟΛΥΜΠΙΑ
- Παυσανίας, Ηλιακά 5,7.10.11

2.3.1.9. ΕΛΙΚΩΝΑΣ
- Στράβων, 9,409

2.3.1.10. ΚΡΗΤΗ

• Στράβων, 10,4

2.3.1.11. ΡΟΔΟΣ-ΚΩΣ
• Στράβων, 14...........

2.3.1.12. ΑΜΟΡΓΟΣ-ΑΣΤΥΠΑΛΑΙΑ-ΝΙΣΥΡΟΣ- ΚΑΡΠΑΘΟΣ-ΚΑΣΟΣ-ΛΗΜΝΟΣ
• Στράβων, 10 c 488-489

3.3.1.13. ΛΕΣΒΟΣ
• Λόγγος, 1,2 2,12 4,2-3

2.3.1.14. ΚΕΡΚΥΡΑ
• Θουκυδίδης, 1, 25-26
• Διόδωρος, 12,54,2
• Στράβων, 6, 269

2.3.1.15. ΚΥΠΡΟΣ
• Στράβων, 14,6,2 14,6,5

2.3.2. Το δεύτερο μέρος, 'οι άνθρωποι' (διδ. ώρες: 15), παρουσίαζεται μέσα από τις παρακάτω θεματικές ενότητες, που καλύπτονται με επιλεγμένα κείμενα (ενδεικτικά):

2.3.2.1. ΚΑΤΟΙΚΙΑ
• Περιγραφή σπιτιού
-Αισχίνης, Κατά Τιμάρχου 124
-Λυσίας, Υπέρ Ερατοσθένους φόνου απολογία 9,10

• Διακόσμηση σπιτιών
-Αθήναιος, 2,39...
-Ανδοκίδης, 4,17
-Πλούταρχος, Αλκιβιάδης 16

• Οι σκοτεινοί δρόμοι
-Πλούταρχος, Περικλής 5,2
-Αριστοφάνης, Σφήκες 219 248-257

• Πολυτελείς κατοικίες
-Ψ.-Ξενοφών, Αθηναίων Πολιτεία 2,10
- Ισοκράτης, Περί αντιδόσεως 307

2.3.2.2. ΑΝΔΡΑΣ-ΓΥΝΑΙΚΑ

• Η συζυγική σχέση
- Ευριπίδη, Άλκηστις 280-453

• Ο ρόλος του άντρα και της γυναίκας- συμπεριφορά
- Ξενοφών, Οικονομικός 3 7 10
- Πλάτων, Πολιτεία 5,454 9d-461e

• Αρνητικές κρίσεις για το γάμο και τη γυναίκα
- Ηρόδοτος, 1,12 (γυναίκα του Κανδαύλη)
- Σιμωνίδης, Χαρακτήρες γυναικών

2.3.2.3. ΕΦΗΒΟΙ: τα αγόρια και τα κορίτσια

• Ο αθηναίος έφηβος γίνεται πολίτης και στρατιώτης
- Λυκούργος, Κατά Λεωκράτους 77
• Ανατροφή Σπαρτιατών
- Ξενοφών, Λακεδαιμονίων Πολιτεία
- Πλούταρχος, Λυκούργος 18,21

• Η θέση της έφηβης
- Ξενοφών, Οικονομικός
- Πλούταρχος, Λυκούργος 14
- Ξενοφών, Λακεδαιμονίων Πολιτεία
- Πλάτων, Νόμοι

2.3.2.4. Η ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΘΗΝΑΣ
• Τοπογραφία της Αρχαίας Αγοράς: 'Ο περίπατος του Παυσανία'
- Παυσανίας, Αττικά 1,2-4 1,17,1

• Η Αγορά κόσμημα της Αθήνας και χαρά των Αθηναίων
- Αισχίνης, 3,186
- Ξενοφών, Ιππαρχικός 3,2
- Λυκούργος, Κατά Λεωκράτους 51
- Δημοσθένης, Κατά Ανδροτίωνος 22 76-77
- Αλκίφρων, Επιστολή στη Γλυκέρα 2,3,11

• Η εμπορική αγορά
- Ξενοφών, Οικονομικός 8,22

2.3.2.5. ΕΡΓΑΣΙΕΣ-ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ-ΑΣΧΟΛΙΕΣ

- Πλάτων, Πολιτεία 2, 373 b-d	επαγγέλματα
- Ηρόδοτος, 2,167	αξιολόγηση επαγγελμάτων
- Πλούταρχος, Περικλής 12	ο κύκλος εργασιών στην Ακρόπολη

2.3.2.6. ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

- Αριστοτέλης, Αθην. Πολιτεία 50 52,1	αστυνομικοί -οι Ένδεκα
- ---------, ----- --------- 51	οικονομικοί υπάλληλοι: αγορανόμοι, επόπτες. κτλ.
- ---------, ----- --------- 54	λογιστές -Συνήγοροι (=εισαγγελείς)
- ---------, ----- ----- 62	μισθοί δημοσ. αρχόντων-υπαλλήλων
- Πλούταρχος, Αριστείδης	μια μορφή ψηφοφορίας: ο οστρακισμός
- Φιλόχορος, αποσπ.79 b	

2.3.2.7. ΓΙΟΡΤΕΣ

- Αριστοφάνης, Νεφέλες 615-626	γιορτές και ημερολόγιο
- Πλούταρχος, Περικλής 13	Παναθήναια
- Αριστοφάνης, Θεσμοφοριάζουσες	Θεσμοφόρια
- ---------, Αχαρνής 247-262	Κατ' αγρούς Διονύσια
- ---------, ------- 504-508	Λήναια
- Παυσανίας, Αττικά 20,3 29, 2	Μεγάλα Διονύσια

2.3.2.8. ΦΑΓΗΤΑ-ΣΥΜΠΟΣΙΑ-ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΕΙΣ

- Αθήναιος, Δειπνοσοφιστές 2,2-5	τα καλά και τα άσχημα της οινοποσίας
- Πλάτων, Συμπόσιο	περί συμποσίων

2.3.2.9. ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

- Πλούταρχος, Αγησίλαος 25,7	το ξύλινο αλογάκι
- Ευστάθιος, Σχόλιο Φ 394	η χρυσόμυγα
- Πολυδεύκης, Ονομαστικόν θ 126	πεντόβολα, αστράγαλοι
- ---------, --------- θ 103	'τρόπα' (= γκαζιές)
- ---------, --------- θ 104	παιχνίδια με σφαίρα

2.3.2.10. ΜΑΝΤΕΙΑ-ΧΡΗΣΜΟΙ-ΜΥΣΤΗΡΙΑ

- Διόδωρος, 16,26	Ίδρυση του μαντείου των Δελφών
- Ομηρικός Υμνος στη Δήμητρα	Ελευσίνια Μυστήρια

- Διόδωρος, 5,48,4-50,1 Ίδρυση των Μυστηρίων της Σαμοθράκης

2.3.2.11.ΑΙΣΩΠΟΥ ΜΥΘΟΙ που επιβιώνουν σε ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

- Μ. 15α 'Όμφακες...'
- Μ. 33 ' Ιδού η Ρόδος....'
- Μ. 167 ' Ένας αλλά λέων'
- Μ. 226 ' Ο ψεύτης βοσκός'
- Μ. 254 ' Χελώνα και λαγός'

2.3.2.12. Η επιστήμη και η τεχνολογία

Ιπποκράτης, Περί ανέμων, υδάτων, τόπων 1-2: κλιματολογικές συνθήκες/ οργάνωση της ζωής των ανθρώπων και ιατρική

7-9: σημασία του νερού για την υγεία του ανθρώπου

Περί ιερής νούσου, 1-4: η αρρώστια που τη λένε 'ιερή' δεν είναι πιο 'ιερή' από τις άλλες: επινοητές του υπερφυσικού χαρακτήρα της είναι κοινοί μάγοι και αγύρτες

Πλούταρχος ,Βίος Μαρκέλλου 14,7-17,7 και 19,4-6: οι πολεμικές μηχανές του Αρχιμήδη και ο θάνατός του

Αρχιμήδης, Ψαμμίτης: υπολογισμός των κόκκων της άμμου

Ευκλείδης, Τα στοιχεία (επιλογή μιας ενότητας από τα Μαθηματικά της Β'τάξης)

Ήρων ο Αλεξανδρεύς, Πνευματικά (μηχανικά παιχνίδια)

Περί αυτοματοποιητικής

Βαρουλκός (ανυψωτικές μηχανές)

Ηρόδοτος, 3,60 υδραγωγείο/λιμάνι στη Σάμο

2.3.3. Το τρίτο μέρος, ο 'τόπος της φαντασίας' (διδ. ώρες: 4) καλύπτεται με τα παρακάτω κείμενα (ενδεικτικά):

- Λουκιανός, Αληθής Ιστορία: το ταξίδι στη σελήνη, περιπέτεια, επιστροφή
- Απολλώνιος ο Ρόδιος, Αργοναυτικά 4, 1635-1690 η ιστορία του Τάλω
- Θεόκριτος, 21 Αλιείς το όνειρο του ψαρά
- Πλάτων, Τίμαιος ο μύθος της Ατλαντίδας (επιλογή)

2.4 Επισημάνσεις στη μέθοδο διδασκαλίας

Το περιεχόμενο και η διάρθρωση ενός τέτοιου Ανθολογίου υποδεικνύει και τον τρόπο διδασκαλίας.

Σε κάθε ενότητα ορισμένα κείμενα διδάσκονται ως βασικά και τα υπόλοιπα -ή κάποια- διδάσκονται επιλεκτικά, ως συμπληρωματικά, ή χρησιμοποιούνται

- για την αξιολόγηση κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας ή με τη μορφή ασκήσεων για το σπίτι
- για τις συνθετικές δημιουργικές εργασίες.

Σημειώνεται ότι είναι δυνατός, αν όχι επιβεβλημένος, ο συνδυασμός κειμένων από τα τριά μέρη του Ανθολογίου - φυσικά, στις περιπτώσεις που προσφέρονται για κάτι τέτοιο.

Εναλλακτικούς τρόπους διδασκαλίας είναι δυνατόν να αποτελέσουν

- η συγκέντρωση υλικού και η ανάθεση συνθετικών δημιουργικών εργασιών που θα αναφέρονται στην τοπική ιστορία και στον τοπικό πολιτισμό
- η ομαδοκεντρική διδασκαλία (σε συνδυασμό με παράλληλες εξωδιδακτικές δραστηριότητες: π.χ.περίπατοι αναγνώρισης, αναβίωση παιχνιδιών, μαγείρεμα φαγητών κτλ.), όπου για κάθε κείμενο ορίζεται ομάδα μαθητών να το μελετήσει, να αναπλάσει πληροφορίες και να τις ανακοινώσει και στο τέλος γίνεται γραπτή σύνθεση-σύγκριση των πληροφοριών.

Τέλος, ενδείκνυται οι μαθητές να επιχειρούν σύνθεση κειμένου που θα στηρίζεται στα πληροφοριακά και ερμηνευτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διδασκαλία και θα αποτελεί μια συνολική θεώρηση του θέματος, μια μικρή πραγματεία.

Σημείωση: Οι ενότητες είναι περισσότερες από όσες θα διδαχθούν στον προβλεπόμενο χρόνο, ώστε μπορεί ο διδάσκων να επιλέγει -κατά άξονα και πάντα σε συνάρτηση με τους διατυπωμένους σκοπούς- μια ποικιλία αποσπασμάτων, ανάλογα με τις ανάγκες και το κλίμα της τάξης αλλά και τις προσωπικές του προτιμήσεις.

Γ' ΤΑΞΗ

1. Ανθολόγιο κειμένων με τίτλο:

«ΠΑΙΔΕΙΑ: Μουσική, Γυμναστική-Αθλητισμός, Εκπαίδευση»

Σε συνδυασμό με την προσέγγιση ολόκληρων έργων, ένα ανθολόγιο κειμένων που επικεντρώνονται στα συγκεκριμένα θέματα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί αφορά, κυρίως, τους νέους κατά την αρχαιότητα και τον τρόπο της μόρφωσης και της διαπαιδαγώγησής τους -θέματα οικεία και στους σημερινούς νέους.

Μ' αυτόν τον τρόπο, όπως επιδιώκεται και στη Β' τάξη, οι μαθητές διευρύνουν τη γνώση τους για τον αρχαίο κόσμο -με την προσέγγιση περισσότερων θεμάτων και την ανάγνωση κειμένων πολλών συγγραφέων-, συμπληρώνουν την εικόνα που έχουν για τη δημόσια και την ιδιωτική ζωή των ανθρώπων της εποχής εκείνης, διαπιστώνουν την ύπαρξη πολλών πτυχών και πολλών τάσεων, παρακολουθούν -ως κάποιον βαθμό- εξελίξεις, ανακαλύπτουν κοινά σημεία του τότε και του τώρα.

Τα κείμενα που καλύπτουν τον τομέα της μουσικής, της γυμναστικής και του αθλητισμού επιλέγονται από τη λυρική ποίηση (κυρίως τη χορική και τη μονωδία) που συνδυάζει λόγο, μουσική και όρχηση. Η επιλογή γίνεται με κριτήριο την έμμεση ή άμεση αναφορά των κειμένων στην αξία της μουσικής, της γυμναστικής και του αθλητισμού -ως κατεξοχήν ανθρωποπλαστικών / ανθρωπιστικών δραστηριοτήτων- αλλά, παράλληλα, και τη δυνατότητα να αντιπροσωπεύονται και οι δύο ευρύτερες θεματικές περιοχές της λυρικής ποίησης, η βιωμένη πραγματικότητα και ο μύθος.

Έτσι, δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να προσεγγίσουν τα κυριότερα είδη και τους μεγάλους εκπροσώπους μιας ποίησης που διαδέχεται το έπος και ανοίγει το δρόμο προς το δράμα (με ό,τι συνεπάγεται αυτή η θέση) και έχει όλα τα χαρακτηριστικά των αποφασιστικής σημασίας οικονομικών/ κοινωνικών/ πολιτικών/ πολιτισμικών αλλαγών που συμβαίνουν εκείνη την εποχή: την αφύπνιση της προσωπικότητας, την προβολή του εγώ, την αμφισβήτηση παραδοσιακών αξιών.

Εξάλλου, τα κείμενα των λυρικών ποιητών λειτουργούν, καθεαυτά, ως μορφωτικός παράγοντας τόσο για τη γενική καλλιέργεια και ευαισθησία του νέου ανθρώπου, όσο και, ειδικότερα, για την αισθητική και μουσική αγωγή του.

Τα φιλοσοφικά κείμενα (Προσωκρατικοί, Σοφιστές, Πλάτων, Αριστοτέλης) αναφέρονται σε θεωρητικά και

πρακτικά προβλήματα της παιδείας-εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, τα ίδια τα κείμενα παρέχουν υψηλή παιδεία με την προβληματική που περιέχουν, με τον στοχασμό, με τις ιδέες, με τα ερωτήματα και τις απαντήσεις, με τη λογική και τον λόγο τους.

Έτσι, με το Ανθολόγιο δίνεται η ευκαιρία και η δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν δύο ακόμη γραμματειακά είδη, τη λυρική ποίηση και τη φιλοσοφία, και να προσεγίσουν κείμενα που αποτελούν κορυφαίες στιγμές της αρχαίας πνευματικής ζωής και κλείνουν μέσα τους μορφωτικές δυνάμεις που μπορούν να δράσουν παιδευτικά στους σύγχρονους εφήβους.

1.1. Σκοποί

1.1.1. Με τα κείμενα της λυρικής ποίησης επιδιώκεται οι μαθητές

1.1.1.1. να κατανοήσουν τη σημασία της ποίησης, της μουσικής, της γυμναστικής και του αθλητισμού για την ανάπτυξη του σώματος και την καλλιέργεια της ψυχής, ισόρροπα (καλός καγαθός)

1.1.1.2. να διαπιστώσουν τη θέση και τη σημασία της ποίησης, της μουσικής, της γυμναστικής και του αθλητισμού στην καθημερινή ζωή

1.1.1.3. να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τις αξίες που προβάλλονται κα λειτουργούν παιδευτικά

1.1.1.4. να ανιχνεύσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τους ιδιαίτερους εκφραστικούς τρόπους με τους οποίους ο ποιητής αναμορφώνει και συνθέτει τον μύθο και τη βιωμένη πραγματικότητα και χειρίζεται ποιητικά τα θέματα αυτά (λειτουργικός ρόλος των εκφραστικών μέσων)

1.1.1.5.να καλλιεργήσουν την ευαισθησία τους διεισδύοντας στον συναισθηματικό κόσμο των ποιητών και να συνειδητοποιήσουν πόσο αναλλοίωτος μένει ο ψυχικός κόσμος των ανθρώπων με το πέρασμα του χρόνου.

1.1.2. Με τα φιλοσοφικά κείμενα επιδιώκεται οι μαθητές

1.1.2.1.να γνωρίσουν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν το αρχαίο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, κυρίως το αθηναϊκό της κλασικής περιόδου, ως ιδεώδες και ως πραγματικότητα , σε σχέση με τις πολιτικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές συνθήκες της εποχής εκείνης , τη δημιουργία ερωτημάτων, τη διατύπωση προσωπικών απόψεων, τον φιλοσοφικό στοχασμό και την κριτική σκέψη.

Ειδικότερα, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν

1.1.2.2. τον σκοπό και την ιδεολογία της αγωγής ('παιδεία προς αρετήν')

1.1.2.3 τη μορφή και την οργάνωση της εκπαίδευσης

1.1.2.4. το περιεχόμενο των σπουδών

1.1.2.5. τον τρόπο 'τροφής, αγωγής και διδαχής'

1.1.2.6. τις ομοιότητες και διαφορές προσωκρατικών-σοφιστών-Πλάτωνα- Αριστοτέλη σε θέματα αγωγής

1.1.2.7. τις ομοιότητες και διαφορές με το σημερινό εκπαιδευτικό σύστημα

1.1.2.8. να διερευνήσουν και να κατανοήσουν τον φιλοσοφικό λόγο-στοχασμό, γενικά, και ειδικά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα, την οργάνωση και τη δομή της φιλοσοφικής σκέψης καθώς και τους εκφραστικούς τρόπους με τους οποίους ο κάθε φιλόσοφος ορίζει και παρουσιάζει τα θέματά του.

1.2. Περιεχόμενα

1.2.1. Πρώτο μέρος: Μουσική -Γυμναστική- Αθλητισμός (Λυρική ποίηση: διδ. ώρες 12):

Ενδεικτικά κείμενα

- ΤΥΡΤΑΙΟΣ
  - 6D=10,1-14W τεθνάμεναι γαρ καλόν...
  - 7D=10,15-32W ω νέοι, αλλά μάχεσθε παρ' αλλήλοισι μένοντες...
- ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ
  - 1D =1W πολεμιστής και ποιητής
  - 120W Ath.628 εξάρξαι .....διθύραμβον
  - 25D = 30+31W έχουσα θαλλόν μυρσίνης ετέρπετο
- ΘΕΟΓΝΗΣ
  - 429-438 φύσαι και θρέψαι ράον βροτόν ή φρένας εσθλάς ενθέμεν
  - 237-254 η ποίηση εγγύηση αθανασίας
- ΑΛΚΜΑΝ
  - 580D=89P έδουσι δ' ορέων κορυφαί τε φάραγγες
  - 1P, 23B, ID παρθένειο Λούβρου (επιλογή)
  - 3P, 60-62 λυσιμελεί πόσω, τακερώτερα....
- ΒΑΚΧΥΛΙΔΗΣ
  - 12 Heinemann, Ηίθεοι ή Θησεύς (διθύραμβος του Θησέα)
- ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ ο ΚΕΙΟΣ
  - 13D, 38P Δανάη και Περσέας
  - 37D, 74P Αρετή
- ΠΙΝΔΑΡΟΣ
  - 7ος Ολυμπιόνικος Διαγόρας ο Ρόδιος
  - 14ος Ολυμπιόνικος Ασώπιχος Ορχομένιος
  - 1ος Πυθιόνικος Ιέρων ο Αιτναίος
  - Διθύραμβος για τους Αθηναίους
- ΞΕΝΟΦΑΝΗΣ
  - 2D.=B2D.-K.=2W. Αλλ' ει μεν ταχυτήτι ποδών νίκην τις άροι...
- ΣΑΠΦΩ
  - 1D=1LP=IV Ωδή στην Αφροδίτη
  - 27D=16LP=16V Οι μεν ιππήων, οι δε πέσδων....
  - 58D, 55LP=55V (προς απαίδευτον γυναίκα)
  - 98D=96LP=96V (το τραγούδι της Αριγνώτας)
  - 98R=238P=137D Έρος δηύτε μ' ο λυσιμελής δόνει
- ΑΛΚΑΙΟΣ
  - 46aD=326LP=208,1-9V Ασυνέτημι των ανέμων στάσιν...
  - 74D=42LP=42V ως λόγος, κάκων ....
- ΑΝΑΚΡΕΩΝ-ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΑ
  - 4D=15P=15G ω παι, παρθένιον βλέπων...
  - 5D=13P=13G χρυσόκομης Έρως.....
- ΣΤΗΣΙΧΟΡΟΣ
  - 10D=10P=4 Παλιν.V απ. 'Ελένα' πολλά μεν Κυδώνια μάλα...
  - 11D=15P=7 Ελ.Παλιν. V ουκ εστ' έτυμος λόγος

ούτος....

1.2.2. Δεύτερο μέρος: Εκπαίδευση
(φιλοσοφικά κείμενα, διδ. ώρες 13)

Ενδεικτικά κείμενα

- ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΟΙ
- Δημόκριτος DK 33.242.185.59.178.180
- Πυθαγόρας , Χρυσά έπη (επιλογή)
- Ηράκλειτος DK 40.134

- ΣΟΦΙΣΤΕΣ
- Πρωταγόρας DK 3.4.10
- Πρόδικος (Ξενοφ.Απομν.2,1,21-37)
- Κριτίας DK 9

- ΠΛΑΤΩΝ

Πολιτεία 376e-377c. 401b-407a7. 403c9-404b8. 455c3-456d1
473c10-474a +475b-d. 492a-492d1. 521c-522c11. 606e-607e

Νόμοι 643a-643d. 643d-644b. 653a-c. 659d-660b

Πρωταγόρας 325c-326c

- ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Πολιτικά 1336a1-1337a7. 1260a24-1260b24. 1337a-1337b 1337b4-1341a16

1.3. Επισημάνσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

Η ιδιοτυπία του Ανθολογίου είναι η προσέγγιση περισσότερων θεμάτων και η ανάγνωση/μελέτη κειμένων πολλών συγγραφέων. Αυτό προκαλεί κάποιες δυσκολίες, αλλά παρουσιάζει και ενδιαφέρον λόγω της ποικιλίας των κειμένων που αφορούν, κυρίως, τους νέους κατά την αρχαιότητα και τον τρόπο της μόρφωσης και της διαπαιδαγώγησής τους -θέματα οικεία και στους σημερινούς νέους.

1.3.1.Λυρική ποίηση

Κατά τη διδασκαλία είναι απαραίτητο:

- να επισημαίνεται ιδιαίτερα η ολιγόστιχη μορφή των ποιημάτων και, κυρίως, η αποσπασματική παράδοσή τους, ώστε να αποφεύγονται οι παρανοήσεις και οι συγχύσεις
- να γίνεται ένταξη των κειμένων στο ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας τους, ώστε να γίνεται σαφές το πνεύμα της εποχής
- να αναδεικνύονται τα χαρακτηριστικά αυτής της ποίησης ως συνέπεια των ποκίλων αλλαγών αυτής της περιόδου
- να αναδεικνύεται η ποιητικότητα αυτών των κειμένων και να εξοικειώνονται οι μαθητές με τους εκφραστικούς τρόπους που προσιδιάζουν σ' αυτό το ποιητικό είδος
- να γίνονται συσχετισμοί με νεότερους και σύγχρονους ποιητές, ώστε οι μαθητές να αντιλαμβάνονται ότι, παρά τις αυτονόητες αλλάγες, ο ψυχικός - συναισθηματικός κόσμος του ανθρώπου παραμένει στα βασικά του στοιχεία αναλλοίωτος και υπαγορεύει παρόμοιους τρόπους εξωτερίκευσής του και να γίνεται σύγκριση του τότε με το τώρα, ώστε να κερδίζεται το ενδιαφέρον των μαθητών και με αυτόν τον τρόπο
- να επιδιώκεται συναναφορά συγγραφέων και συνανάγνωση κειμένων, ώστε να διαπιστώνονται οι πολλές πτυχές και οπτικές στα κείμενα αυτά
- να αξιοποιούνται τα οφέλη -τόσο για την εξοικονόμηση χρόνου, όσο και για την ουσία της ερμηνείας και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας- από τη συνανάγνωση ομόθεμων ή γενικώς συγκρίσιμων ποιημάτων των ίδιων αλλά και άλλων λυρικών ποιητών ή και μεταγενέστερων, ώστε να διαπιστώνονται οι πολλές πτυχές και οπτικές γωνίες του κειμένου
- να αξιοποιούνται τα 'θεατρικά' στοιχεία των λυρικών ποιημάτων και, ιδιαίτερα στην περίπτωση αυτή, η διδασκαλία να υποστηρίζεται με εικαστικό, μουσικό και άλλο διδακτικό υλικό
- να παροτρύνονται οι μαθητές να επιχειρούν σύνθεση κειμένου που θα στηρίζεται στα πληροφοριακά και ερμηνευτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διδασκαλία και θα αποτελεί μια συνολική θεώρηση του θέματος, μια μικρή πραγματεία.

Η εξαιρετικά περίτεχνη και σύνθετη ποιητική των αρχαίων ελλήνων λυρικών ποιητών απαιτεί κατά τη διδασκαλία, αναμφισβήτητα, την ίση συμμετοχή λογικής και ευαισθησίας-συναισθήματος, ιδιαίτερα όταν ανιχνεύονται θέματα δομής, όταν προσδιορίζονται και αξιολογούνται εκφρασικοί τρόποι, η τεχνική του ποιήματος κτλ.

1.3.2. Φιλοσοφικά κείμενα

Κατά τη διδασκαλία είναι απαραίτητο

- να αναδεικνύεται με σαφήνεια η προβληματική που περιέχουν τα κείμενα αυτά, να στρέφεται η προσοχή ιδιαίτερα στον τρόπο που τίθενται τα ερωτήματα και δίνονται οι απαντήσεις και να επισημαίνονται οι πληροφορίες και η χρήση ειδικής ορολογίας
- να παρακολουθείται η δομή των κειμένων (με έμφαση στη βασική άποψη, στην επιχειρηματολογία με την οποία αυτή υποστηρίζεται, στον τρόπο οργάνωσής της κτλ.), ως δείγμα της λογικής επεξεργασίας που είναι το βασικό χαρακτηριστικό αυτών των κειμένων - ακόμη προκειμένου και για μικρότερα αποσπάσματα, δεδομένου ότι αυτά πρέπει να εντάσσονται σε συγκεκριμένο εννοιολογικό πλαίσιο
- να γίνεται συγκριτική μελέτη των κειμένων, ώστε να παρακολουθούνται εξελίξεις και διαφοροποιήσεις
- να αξιοποιούνται τα οφέλη -τόσο για την εξοικονόμηση χρόνου, όσο και για την ουσία της ερμηνείας και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας- από τη συνανάγνωση κειμένων συκρίσιμων
- να δίνεται ευκαιρία στους μαθητές για διατύπωση αποριών και προβληματισμών, που είναι και το πρώτο όφελος από την αναστροφή με φιλοσοφικά κείμενα
- να παροτρύνονται οι μαθητές στη σύνθεση κειμένου που θα στηρίζεται στα πληροφοριακά και ερμηνευτικά στοιχεία που συγκεντρώθηκαν κατά τη διδασκαλία και θα αποτελεί μια συνολική θεώρηση του θέματος, μια μικρή πραγματεία
- να αξιοποιούνται οι εργασίες στο σπίτι ή οι συνθετικές δημιουργικές εργασίες για τη μελέτη όσων δεν μπορούν να συζητηθούν στο σχολείο λόγω της έλλειψης του χρόνου.

2. Δραματική ποίηση: Ευριπίδη, Ελένη ή
Αριστοφάνη, Όρνιθες

Η δραματική ποίηση είναι κορυφαία στιγμή της παγκό-

σμιας λογοτεχνίας που αφομοιώνει την τελετουργία των διονυσιακών εορτών και τα συναφή λαϊκά δρώμενα, τη συναρπαστική πλοκή του έπους, τη μελωδία και την προβολή της ατομικότητας/του εγώ της λυρικής ποίησης, τον στοχασμό της φιλοσοφίας και τα τεχνάσματα του ρητορικού λόγου, όψεις της συλλογικής μοίρας, τον διάλογο με την Ιστορία.

Ο μύθος, τα δρώντα πρόσωπα και η σκηνική διάταξη του δραματικού κειμένου, η επικοινωνία-'συνεννόηση' του παντογνώστη δραματουργού με τον αναγνώστη-θεατή για να παρουσιάσει τη 'θεαματική' δράση των ηρώων, τις συγκρούσεις, τα αδιέξοδα και τις διεξόδους τους υποβάλλουν με τη συμβολική τους δύναμη τη διάθεση στο θεατή-αναγνώστη να 'μπει' και αυτός στο κείμενο, να ψάξει την πραγματική αλήθεια και τον ίδιο του τον εαυτό. Το δραματικό κείμενο, ως 'μίμηση πράξεως', εμπλέκει μέσα στο παιχνίδι τους μαθητές, τους προκαλεί να υποδυθούν ρόλους, να ξεχαστούν μέσα στις τραγικές ή στις κωμικές καταστάσεις της ζωής των ανθρώπων ενός μακρινού παρελθόντος, να υποκριθούν τον 'άλλο' που οι σχέσεις του με τον θεό, την εξουσία, τον πόλεμο ή την ειρήνη δεν διαφέρουν πάρα πολύ από τις δικές τους. Όλη αυτή η 'μιμητική' διαδικασία είναι μάθημα και εκτόνωση μαζί.

Η δραματική ποίηση είναι, βέβαια, έντεχνος λόγος και στοχασμός, αλλά κυρίως είναι δράση, θεατρικό κείμενο και γι' αυτόν τον λόγο, πέρα από το παιδευτικό μήνυμα και τους προβληματισμούς που θέτει, προσφέρει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετάσχουν στην πρόσληψη του κειμένου. Τα μηνύματα του δράματος, του κατεξοχήν διαλογικού και 'θεαματικού' κειμένου της Α.Ε.Γρ., μεταφέρονται ανέκαθεν σε μεγάλο αριθμό αποδεκτών με τον λόγο των ηθοποιών, τα τραγούδια του χορού, τις ενδυμασίες, τις κινήσεις, τις χειρονομίες με τις ποικίλες εικόνες, τους θορύβους και τις σιωπές. Στη διαδικασία της δημιουργίας του, της παρουσίασης και της πρόσληψής του συμμετείχε και συμμετέχει πάντα ένα σύνολο συντελεστών, τους οποίους ενώνει η καθαρτήρια λειτουργία της δράσης και της μέθεξης σ' αυτήν.

Η δραματική ποίηση είναι δεμένη και με τη σύγχρονη επικαιρότητα (:παραστάσεις, φεστιβάλ κτλ) και βρίσκεται συχνά στο κέντρο ενδιαφέροντος των μαθητών που ζουν μέσα στην περιρρέουσα θεατρική ατμόσφαιρα. Η δραματική ποίηση γοητεύει τους μαθητές με προϋπόθεση την ανάδειξη της θεατρικότητάς της. Το δράμα ως θέμα σχολικής δραστηριότητας ανοίγει το σχολείο στην τοπική αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία, γίνεται θέμα ευρωπαϊκού προγράμματος (Comenius ή Lingua) και συνδέει σχολεία από διαφορετικές χώρες.

Η τραγωδία γεννιέται στην Αθήνα του 5ου αι., στην εποχή που οι αγώνες εναντίον των Περσών απέδειξαν ότι η σωτηρία της πόλης είναι θέμα συλλογικής ευθύνης, η οποία προωθεί τον κοινό στοχασμό και την επεξεργασία της νομικής σκέψης, δυναμικές που εισάγουν ένα κριτικό έλεγχο στις μυθολογικές και στις ηρωικές παραδόσεις. Στην τραγωδία ο συλλογικός και ανώνυμος χορός -που εκφράζει τους φόβους, τις ελπίδες, τις κρίσεις και τα συναισθήματα των θεατών, αυτών δηλαδή που συνθέτουν την κοινότητα των πολιτών- είναι αντιμέτωπος στο εξατομικευμένο πρόσωπο που παριστάνει με την μεγαλειώδη του εμφάνιση ένα ήρωα μιας άλλης εποχής, μιλάει όμως και σκέφτεται όπως ο άνθρωπος της εποχής των θεατών.

Η αρχαία ελληνική τραγωδία είναι 'παιδί της δημοκρατίας', αλλά και τη διαμορφώνει στον βαθμό που της αναλογεί και απηχει την πολιτική σκέψη και πράξη της αρχαίας Ελλάδας, ιδιαίτερα τον 5ο αι. Στο έργο των τριών μεγάλων τραγικών διακρίνεται μια έντονη ευαισθησία για την πολιτική, διασκευάζεται έμμεσα ένα πλήθος πληροφοριών για την τρέχουσα πολιτική κατάσταση και διατυπώνονται προτάσεις για τη μορφή του καθεστώτος, τη σχέση πολιτείας και πολιτών, τους πολιτικούς θεσμούς, την προέλευση της εξουσίας, τη θέση του πολίτη. Παράλληλα αναπτύσσεται, ιδιαίτερα στον Ευριπίδη, μια κριτική που φθάνει στα όρια της αμφισβήτησης των πολιτικών θεσμών, των μεθόδων και των προσώπων του 5ου αι. Μ' αυτή την έννοια η αρχαία ελληνική τραγωδία αποτελεί μέγιστο πολιτικό μάθημα με διαχρονική αξία.

Η αρχαία ελληνική τραγωδία δραματοποιεί τα αιώνια υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου. Οι ήρωες, συγκεκριμένης καταγωγής και αγωγής, φορείς του τραγικού πνεύματος, είναι αρχετυπικές οντότητες που συμπυκνώνουν τις εμπειρίες, τον στοχασμό και τις αμφισβητήσεις αιώνων. Η ταύτιση ή η αποστασιοποίηση απο τα τραγικά πρόσωπα, η ερμηνεία συμπεριφορών και πράξεων οδηγούν στη συνειδητοποίηση -μέσω της προσωπικής 'κάθαρσης'- του γεγονότος ότι το κοινό ενδιαφέρεται και συμμετέχει έξω από τα όρια του χρόνου, του τόπου και της μόρφωσης.

Ιδιαίτερα ως προς την κωμωδία πρέπει να επισημανθεί ότι, παρά τις επιφυλάξεις που εκφράζονται για τη δυνατότητα να διδαχθεί στο σχολείο, υπάρχουν και σοβαροί λόγοι που υπαγορεύουν την παρουσία της στο Π.Σ.:

- Η ανάγκη για 'αγωγή του γέλιου', ιδιαίτερα για τον νέο άνθρωπο. Ακόμη κι αν η αίσθηση του κωμικού, η ικανότητα να συλλάβει ή να δημιουργήσει μια κωμική κατάσταση είναι έμφυτη στον άνθρωπο, εντούτοις η σκόπιμη 'αγωγή του γέλιου' με τη διδασκαλία κωμικών κειμένων οπωσδήποτε καλλιεργεί αυτή τη φυσική ικανότητα.
- Η απουσία και κωμικών κειμένων από το πρόγραμμα της Δ.Ε. δημιουργεί στους μαθητές την ελλιπή εικόνα της προσωπικότητας του αρχαίου Έλληνα ως ανθρώπου πάντα σοβαρού, που συνεχώς και μόνο προβληματίζεται, φιλοσοφεί, στοχάζεται, , ενώ αντιθέτως εκείνος είναι 'φιλομειδής': χαμογελά, γελά, σατιρίζει. Αυτή η άλλη διάσταση του αρχαίου Έλληνα αποκαλύπτεται ακριβώς μέσα από τα κωμικά κείμενα, που διακρίνονται για τη λεπτή και ευφυή αίσθηση του χιούμορ.
- Η αρχαία αττική κωμωδία είναι επίκαιρη και για τον σύγχρονο άνθρωπο, ιδιαίτερο τον νέο. Μέσα από τη διακωμώδηση πραγματικών καταστάσεων της πολιτικής ή της πνευματικής ζωής της Αθήνας την εποχή εκείνη μπορεί να κατανοήσει και να αξιολογήσει σήμερα πρόσωπα, καταστάσεις και πράγματα γιατί η δε γε κωμωδία ότι πολιτεύεται εν τοις πράγμασι και φιλοσοφεί, η των περί Κρατίνον και Αριστοφάνην και Εύπολιν, τί δει και λέγειν; Η γάρ τοι κωμωδία αυτή το γελοίον προστησαμένη φιλοσοφεί (Διονύσιος Αλικαρνασσεύς).
- Η ίδια η λογοτεχνική αξία της αριστοφανικής κωμωδίας επιβάλλει την παρουσία της στο Π.Σ. τη μελέτη της και την απόλαυσή της

Η αρχαία αττική κωμωδία είναι το λογοτεχνικό είδος που βλέπει τα προβλήματα της ζωής, της κοινωνίας και του ανθρώπου μέσα από τον 'παραμορφωτικό καθρέφτη του γέλιου'. Στην επίσημη γλώσσα της τραγωδίας και τη σοβαρή πρόθεση του τραγικού λόγου ο κωμικός ποιητής αντιπαραθέτει την 'αλλη φωνή' του παρόντος, την καθημερινή, που αντλεί το λεξιλόγιό της από διάφορα επίπε-

δα του εφήμερου κόσμου και δομεί το στοιχείο του 'αστείου' παρωδώντας το σοβαρό. Τα θέματα της αττικής κωμωδίας, με ό,τι κι αν ασχολούνται, ασκούν οξεία κριτική απέναντι στους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς, απηχούν το ζωηρό πολιτικό ενδιαφέρον και την κοινή γνώμη και ικανοποιούν τις επιλογές των απλών αθηναίων πολιτών.Η αττική κωμωδία, με τη χαρακτηριστική τόλμη της, συμπληρώνει την πολυφωνία της δημοκρατικής ζωής των αθηναίων.

Ο Ευριπίδης έζησε την περίοδο του Πελοποννησιακού Πολέμου και την κρίση της αθηναϊκής δημοκρατίας. Τις ποικίλες αναταραχές που προέκυψαν τις διοχετεύει με ρεαλιστικό τρόπο μέσα στην πλοκή των τραγωδιών του ασκώντας έντονη κριτική, κυρίως για τις μεταπολεμικές καταστάσεις: οι ηττημένοι των πολέμων, οι αιχμάλωτες γυναίκες, οι ξένοι, οι αδικίες που συσσωρεύονται εις βάρος τους ανήκουν στα κυρίαρχα θέματα της δραματουργίας του. Μέσα στο ίδιο κλίμα της αμφισβήτησης και της κριτικής της παράδοσης κινούνται και όλα τα άλλα θέματά του, όπως η σχέση των θεών και των ανθρώπων, του άντρα και της γυναίκας, οι ψυχογραφίες των τραγικών ανθρώπων.

Οι ήρωές του δεν έχουν το απρόσιτο μεγαλείο των ηρώων του Αισχύλου και δε θυμίζουν τις πρότυπες μορφές του Σοφοκλή. Κινούνται μέσα στο μυθικό περιβάλλον συμβατικά και στοχάζονται, επιχειρηματολογούν, αποφασίζουν, 'παθαίνουν' ως κοινοί θνητοί που αντιμετωπίζουν προβλήματα της πραγματικότητας. Οι άνθρωποι έχουν την ευθύνη για τις πράξεις τους και κάθε συμπεριφορά εξηγείται ως ατομική αντίδραση σε πολιτικές αποφάσεις και ιστορικά γεγονότα. Η προσγείωση της τραγωδίας του Ευριπίδη σε ελέγξιμες στάσεις , συμπεριφορές και αντιλήψεις τον καθιστούν πάντοτε επίκαιρο.

Η ηρωίδα της τραγωδίας Ελένη είναι γνωστή από την επική παράδοση και έχει δημιουργήσει πλούσιο λογοτεχνικό μύθο στην ελληνική και στην ξένη λογοτεχνία. Η ομώνυμη τραγωδία του Ευριπίδη εντάσσεται μέσα σε ένα γενικότερο ρεύμα υπεράσπισης του μυθικού προσώπου κατά τα τέλη του 5ου αρχές του 4ου αι., γεγονός που συνδέεται και με τις εμπειρίες του εμφυλίου πολέμου.

Η Ελένη δεν χαρακτηρίζεται από τις εντάσεις της τραγικότητας όπως είναι γνωστή από άλλες τραγωδίες, είναι όμως διάσπαρτη από τραγικές καταστάσεις και έχει όλα τα γνωρίσματα του είδους: περιπέτεια, αναγνώριση, κορύφωση και λύση -μια λύση από τα αδιέξοδα, που δίνει αχτίδα φωτός και αισιοδοξίας στους περιπλανώμενους ανέστιους ήρωες του κάθε πολέμου. Η υπέρβαση των δυσκολιών οφείλεται αποκλειστικά σε τρόπους που εφευρίσκει η ανθρώπινη λογική/ευφυία και το μήνυμά της είναι άκρως ενθαρρυντικό.

Οι ποιητικές εικόνες, οι ψυχογραφίες των μονολόγων, τα αποφθέγματα, οι ζωηροί διάλογοι, οι ρήσεις-'αγώνες' με την επιχειρηματολογία τους, η ποιητικότητα των χορικών, κάποιες υπερβάσεις της αυστηρής τυπολογίας της τραγωδίας αξίζει να ιδωθούν και ως λόγος που παραδειγματίζει και εκφράζει τη κοινότητα.

Ο Αριστοφάνης είναι ο κατεξοχήν εκπρόσωπος της κωμωδίας των κλασικών χρόνων. Σύγχρονος του Ευριπίδη, ωρίμασε και αυτός μέσα στις δοκιμασίες του Πελοποννησιακού Πολέμου και ο πόθος για ειρήνη και δικαιοσύνη έγιναν βασικά θέματα των έργων του.

Ο Αριστοφάνης βάζει αντιμέτωπα τα περίπλοκα και δύσκολα προβλήματα που δημιουργούν οι φιλοπόλεμοι πολιτικοί των ημερών του με τις σκέψεις των απλών ανθρώπων που υποπτεύονται την υποκρισία των ισχυρών, θέλουν να απαλλαγουν από αυτήν και να ζήσουν απολαμβάνοντας στοιχειώδεις ανέσεις/χαρές της ζωής. Την αγανάκτησή τους από την αυθαιρεσία της εξουσίας τη διοχετεύει μέσα σε μια διασκεδαστική ατμόσφαιρα κριτικής, διακωμώδησης και φυγής.

Ο μέσος αθηναίος πολίτης πρωταγωνιστεί και παρουσιάζεται με εξαιρετικό θάρρος και τόλμη να ελέγχει την αυθαιρεσία των σύγχρονων πολιτικών και της επίσημης πολιτικής και να επιβάλλει την τάξη δικαίου. Η αναγόρευση των απλών ανθρώπων, με τη σκωπτική τους εξυπνάδα, σε ήρωες συναρπάζει τους μαθητές.

Οι Όρνιθες είναι αντιπροσωπευτική κωμωδία του Αριστοφάνη, όπου ο αναγνώστης ξαναβρίσκει, σε μια ισόρροπη σύνθεση, θέματα που τον απασχόλησαν μεμονωμένα σε άλλες κωμωδίες: η δημιουργία του κόσμου, η εμπλοκή σε δικαστικούς αγώνες, ο 'αιθεροβάμων' ποιητής, η κατάχρηση της εξουσίας, ο εκφυλισμός του πολέμου με τον διάλογο και τον συμβιβασμό, όλα αυτά κρίνονται μέσα στη δράση των ηρώων και στην πλοκή των επεισοδίων που συμβαίνουν σε ένα κόσμο ονειρικό, μέσα στα σύννεφα, μακριά από τη γη.

Εκφράζεται η ανάγκη των ανθρώπων να εγκαταλείψουν τη μίζερη καθημερινή ζωή και να ζήσουν σ' ένα άλλο κόσμο, τον κόσμο του παραμυθιού, όπου οι άνθρωποι δεν καταπιέζονται από τις τετριμμένες και 'ευτελείς' κοινωνικές και ηθικές αξίες της πραγματικότητας.

Στον κόσμο της φαντασίας τα πουλιά και οι άνθρωποι απολαμβάνουν τα αγαθά μιας δίκαιης συμβίωσης ('οικολογική', θα έλεγε κανείς, ευαισθησία!). Το δίπολο δικαιοσύνη-αδικία δραματοποιείται εκπληκτικά με την ανατροπή της καθιερωμένης προσδοκίας, έτσι ώστε να εκφυλλίζεται ο 'καθωσπρεπισμός' του κοινωνικού συστήματος.

Ο 'ξένος' γίνεται αποδεκτός με συμπάθεια στην πολιτεία της ουτοπίας. Τα 'σπαστά' ελληνικά του είναι μια καλοδεχούμενη νότα στην πολυφωνία της κωμωδίας.

Λειτουργεί δικαιολογημένα μια ανατροπή των αρχών που επιβάλλουν οι θεϊκές δυνάμεις προς όφελός τους.

Το κείμενο διαβάζεται ευχάριστα γιατί συνδυάζει έντεχνα την τολμηρή φαντασία και τη χάρη της ποιητικής έκφρασης.

Ο ποιητής εκμεταλλεύεται τις δυνατότητες που του προσφέρουν η ελληνική γλώσσα και η ελληνική παράδοση. Η κυριολεκτική και μεταφορική χρήση πολλών λέξεων που έχουν θεματικό πυρήνα τα πουλιά ή τα φτερά κάνουν το κείμενο απολαυστικό. Οι παροιμίες με θέμα τα πουλιά είναι πολύ έξυπνες.

2.1.Σκοποί

2.1.1. Με τη διδασκαλία της δραματικής ποίησης, γενικότερα, επιδιώκεται οι μαθητές

2.1.1.1.να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της ελληνικής σκέψης και λογοτεχνίας και παράλληλα να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται η προκλητική δύναμη των κειμένων της

2.1.1.2. να συνειδητοποιήσουν την αλήθεια του λόγου ότι "η τραγωδία είναι παιδί της δημοκρατίας"

2.1.1.3.να έχουν τη δυνατότητα με μια 'θεατρική ανάγνωση' του κειμένου να κατανοήσουν:

- τις διαφορές της δραματικής ποίησης από τα άλλα είδη του λόγου

- τις ιδιαιτερότητες του θεατρικού έργου
- τις δυνατότητες διαφορετικών σκηνικών ερμηνειών, διαφορετικών παραστάσεων του ίδιου έργου

2.1.2. Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές

2.1.2.1. να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν την προσπάθεια των ηρώων να καταλάβουν με τη δράση τους ποια είναι η θέση τους μέσα στον κόσμο, ποια είναι η σχέση τους με τους θεούς

2.1.2.2.διερευνώντας τον μύθο, τις καταστάσεις, το στοχασμό, το ήθος και τον λόγο να συνειδητοποιήσουν πού οφείλεται το ενδιαφέρον που παρουσιάζει η τραγωδία -έξω από τα όρια τοπου, χρόνου, μορφωσης

2.1.3. Ειδικότερα, με τη διδασκαλία της κωμωδίας επιδιώκεται οι μαθητές

2.1.3.1.με τη συνειδητή 'αγωγή του γέλιου' και την ενίσχυση της έμφυτης ικανότητάς τους, να συλλάβουν ή και να δημιουργήσουν μια κωμική κατάσταση

2.1.3.2.να αντιληφθούν και να χαρούν την ευτράπελη διάθεση των κειμένων, τα ευρήματα της παιχνιδιάρικης φαντασίας, της έντεχνης παρωδίας και του λεκτικού χιουμορ

2.1.3.3.να διαπιστώσουν ότι οι ανθρώπινοι χαρακτήρες του Αριστοφάνη, η ατομικότητα και η ζωντάνια τους, το κέφι που έχουν να απολαύσουν τη ζωή,όπως είναι, θυμίζουν χαρακτηριστικές 'φιγούρες' του νεοελληνικού κόσμου

2.1.3.4.να διαπιστώσουν ότι η αριστοφανική κωμωδία με την πολυφωνία, τη διακωμώδηση γνωστών προσώπων της αθηναϊκής κοινωνίας, τον θόρυβο που δημιουργεί στη σκηνή, τα τολμηρά λογοπαίγνια και υπονοούμενα επιβιώνε σε σύγχρονα λαϊκά δρώμενα και θεατρικά είδη

2.1.3.5.μελετώντας (όσο το επιτρέπει η μετάφραση) τη γλώσσα της κωμωδίας, να αντιληφθούν την ιδιαιτερότητα της 'άλλης' φωνής που προβάλλει την πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα.

2.1.4. Με τη διδασκαλία της Ελένης επιδιώκεται οι μαθητές

2.1.4.1. να συνδέσουν την τραγωδία με τη λογοτεχνική παράδοση που έχε δημιουργηθεί γύρω από το πρόσωπο της Ελένης: ομηρικό έπος, αρχαία λυρική ποίηση, Ηρόδοτος, τραγωδίες του τρωικού κύκλου

2.1.4.2. να γνωρίσουν από πιο κοντά ως άνθρωπο τη γυναίκα-σύμβολο, να προσλάβουν μια διαφορετική εκδοχή του μύθου στην οποία βασίζει την πλοκή της τραγωδίας του ο Ευριπίδης και παράλληλα να κατανοήσουν το φαινόμενο των παραλλαγών του μύθου, οι οποίες μπορούν να δείξουν επίσης σχέσεις της επικής και της δραματικής ποίησης

2.1.4.3.να γνωρίσουν, στο σύνολό της, μια τραγωδία του Ευριπίδη, όπου αποδεικνύεται πόσο μάταιος είναι ο πόλεμος και πόσο ευθύνονται γι' αυτό όσοι τον υποκινούν

2.1.4.4.να παρακολουθήσουν μέσα από την πλοκή της τραγωδίας πώς αποδεικνύεται το παράλογο του πολέμου, η ευθύνη των θεών για τον τρωικό πόλεμο και η 'αθωότητα' της Ελένης

2.1.4.5.να παρακολουθήσουν τη δομή της τραγωδίας: περιπέτεια, αναγνώριση, κορύφωση και λύση -μια λύση από τα ποικίλα αδιέξοδα των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων

2.1.4.6.να αντιληφθούν τη μεγάλη σημασία που δίνει το έργο στην επινοητικότητα και τους τρόπους που βρίσκει το ανθρώπινο μυαλό για να ξεπερνά την κάθε απειλή, καθώς η υπέρβαση των δυσκολιών οφείλεται αποκλειστικά - μήνυμα άκρως ενθαρρυντικό- σε τρόπους που εφευρίσκει η ανθρώπινη λογική/ευφυία

2.1.4.7.να γνωρίσουν την τέχνη των επιχειρημάτων και τη δικαιολόγηση του ψεύδους ως μέσου που δίνει αναίμακτες λύσεις

2.1.4.8.να απολαύσουν τις τρυφερές στιγμές της αναγνώρισης, την ελαφρά τραγική ειρωνεία που διαπερνά το έργο, να κρίνουν τους χαρακτήρες:το ήθος, τη στάση ζωής και να επισημάνουν τις συνήθειές τους, να διαπιστώσουν τη διακριτική παρέμβαση των από μηχανής 'ημιθέων'

2.1.4.9.να επισημάνουν τη διεύρυνση των απηχήσεων της Οδύσσειας στην τραγωδία: περιπέτειες στις θάλασσες, ταλαιπωρίες του νόστου, αναγνώριση.

2.1.5. Με τη διδασκαλία των Ορνίθων επιδιώκεται να κατανοηθεί από τους μαθητές

2.1.5.1. ο μύθος και η πλοκή του
- η φυγή των ανθρώπων: γιατί εγκαταλείπουν τη γη
- οι αξίες που εκπροσωπούνται και η δράση των προσώπων:των ανθρώπων στη γη/των πουλιών στον ουρανό
- η ανατροπή των δρώντων στο τραγικό σχήμα ύβρις - τίσις
- η κοσμογονία μέσα στην ενότητα της κωμωδίας και ο ρόλος που παίζει μέσα στην πλοκή του έργου, η αποκατάσταση της αρμονίας του κόσμου με την ευστροφία και τη φαντασία
- η δύναμη του λόγου που λύνει αναίμακτα τις διαφορές

2.1.5.2. πού οφείλεται η πρωτοτυπία και η γοητεία του έργου:
- η αντιπαράθεση της πραγματικότητας και του φανταστικού κόσμου
- η συμφωνία ανθρώπων και πουλιών
- η απόλαυση μιας δίκαιης και ειρηνικής ζωής στη φανταστική πόλη που γίνεται το καταφύγιο των κατατρεγμένων και αδυνάτων
- η αποδοχή του ξένου
- ύφος και πολιτική της ουτοπίας
- η πολυφωνία
- η ποιητική γλώσσα (παρωδία μέσα από το λεκτικό χιούμορ-σάτιρα της καθημερινότητας ,δημόσιας και ιδιωτικής- αστεϊσμοί που στηρίζονται στο παιχνίδι με τη γλώσσα και, κυρίως, με τη σύνθεση των ονομάτων, το χιούμορ, κτλ.

2.1.5.3. η δομή της κωμωδίας και η σχέση της με το παραμύθι και τη λαϊκή παράδοση:
- δομή: πάροδος-αγώνας-παράβαση
- ποια στοιχεία ανανεώνονται μέσα στο κλίμα του 5ου αι. που τελειώνει
- η κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας
- ο παροιμιακός λόγος, ο οποίος αντλεί το λεξιλόγιό του από τον κόσμο των πουλιών και υποβάλλει τον αναγνώστη το μήνυμα της ειρηνικής συνύπαρξης όλων των όντων της φύσης.

2.2. Επισημάνσεις για τη μέθοδο διδασκαλίας

Η δραματική ποίηση τοποθετείται μετά το θεματικό ανθολόγιο, γιατί η διδασκαλία της λυρικής ποίησης είναι μια καλή εισαγωγή των μαθητών στο δράμα -και όχι μόνο λόγω του διθυράμβου.

- Το δραματικό κείμενο έχει δημιουργηθεί μέσα σε ένα περιβάλλον καλλιτεχνικών αγώνων και έχει δομηθεί έτσι, ώστε να διαγωνιστεί και να κερδίσει νίκη. Μύθος και λόγος ανανεώνονται μέσα στους εκφραστικούς τρόπους

και προβάλλεται έτσι η πρωτοτυπία του έργου. Οι μαθητές πρέπει να εξασκηθούν να διερευνούν τα μηνύματά του, τις προθέσεις του δημιουργού, τη σχέση με το ιστορικοκοινωνικό περιβάλλον, τις δυνάμεις αντοχής του κειμένου.

• Η δραματική ποίηση πρέπει να διδαχθεί ως κείμενο, με όλες του τις κειμενικές λειτουργίες, αλλά ταυτόχρονα και ως θέατρο που προκαλεί την κίνηση των ιδεών και των σωμάτων στην τάξη.

• Οι μαθητές βοηθούνται να αναζητήσουν στο κείμενο σκηνικές οδηγίες, δυνατότητες για σκηνική ερμηνεία (κινήσεις ηθοποιών στη σκηνή και του χορού στην ορχήστρα, αλλαγές στη συναισθηματική κατάσταση -που εκδηλώνονται με τον τόνο της φωνής, τη συγκίνηση, τις χειρονομίες-, γενικά σκηνές και σκηνική οικονομία κτλ.), ώστε να κατανοήσουν και να βιώσουν την παιδευτική σημασία του δράματος μέσω μιας σκηνικής παρουσίασης του κειμένου.

• Το δράμα προσφέρει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να συμμετάσχουν στην πρόσληψη του κειμένου. Η διδασκαλία του ως θεατρικού έργου ευνοεί την οργάνωση των μαθητών σε μικρές ομάδες και τη συνεργασία τους, ανεξάρτητα απο το επίπεδο γνώσεων. Παράλληλα, ο καταμερισμός των εργασιών, η διερεύνηση της δραματικής τέχνης του κειμένου και η σκηνική παρουσίασή του με κέντρο τον μαθητή δημιουργούν κλίμα συνοχής την ώρα της διδασκαλίας, εκμαιεύουν ικανότητες, καλλιεργούν δεξιότητες (φαντασία, σκηνοθεσία, σκηνογραφία, ηθοποιία, μουσική κ.α.) και δίδουν την ευκαιρία και στον αδύνατο μαθητή να αναπτύξει πρωτοβουλία.

• Το δράμα έχει υπαρξιακό φιλοσοφικό υπόβαθρο και το ίδιο το κείμενο εξυπηρετεί 'θεραπευτικές' σκοπιμότητες: να αρθρώσει ο μαθητής σωστό λόγο και να εκθέσει πειστικά επιχειρήματα, να εμπιστευθεί το δικό του μυαλό και τις ικανότητές του για να ξεπεράσει διάφορα εμπόδια, να αναπτύξει πρωτοβουλίες. Το δράμα ευνοεί ιδιαίτερα την ομαδική συνεργασία και βοηθά, μέσα από την κειμενοκεντρική προσέγγιση και το ανέβασμα της παράστασης ή το 'παίξιμο' σκηνών στην αίθουσα του μαθήματος, να υποστηριχθούν οι μαθητές που συνήθως είναι αμέτοχοι.

• Είναι αυτονόητο ότι εδώ, κυρίως, απαιτείται αξιοποίηση εποπτικών μέσων και, φυσικά, βοηθάει ιδιαίτερα η προβολή μιας ταινίας με παράσταση της Ελένης ή των Ορνίθων.

Β΄. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

2 ώρες ανά εβδομάδα καθ' όλο το σχολικό έτος και στις τρεις τάξεις.

1. Σκοπός

Με τη συστηματική διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας επιδιώκεται:

• να εξοικειωθούν οι μαθητές βαθμιαία με τον αρχαίο ελληνικό λόγο συνολικά, τόσο στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματική και σύνταξη), όσο και στο επίπεδο του λεξιλογίου και της κατανόησης κειμένου.

• να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής αλλά χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, ώστε να εξοικειωθούν με τις ιδιαιτερότητές της και να μπορούν να διακρίνουν τις αντιστοιχίες αλλά και τις διαφορές τους με τη νέα ελληνική γλώσσα.

• να συνειδητοποιήσουν ότι η νέα ελληνική γλώσσα έχει τις ρίζες της στην αρχαία και αποτελεί συνέχεια και εξέλιξή της, να αποκτήσουν έτσι μία βαθύτερη γνώση της γλώσσας και να διευρύνουν το γλωσσικό τους κώδικα.

• να εξοικειωθούν, τέλος, με κείμενα της αρχαίας ελληνικής, κυρίως της αττικής διαλέκτου, κλασικά και μεταγενέστερα, και να ασκηθούν στην κατανόησή τους με τη βοήθεια πάντοτε ενός κατάλληλου γλωσσικού υπομνηματισμού, χωρίς να επιδιώκεται βαθύτερη ερμηνεία τους.

2. Περιεχόμενο - Διδακτέα ύλη

Για τη συστηματική διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, με προοπτική μια συνολική μύηση των μαθητών στον αρχαίο λόγο, το γλωσσικό υλικό οργανώνεται σε διδακτικές ενότητες που περιλαμβάνουν:

• απλές φράσεις - προτάσεις της αρχαίας ελληνικής, αυθεντικές ή κατασκευασμένες
• μικρά αυτοτελή αποσπάσματα κειμένων αρχαίων ελλήνων συγγραφέων
• ποικίλα και κατάλληλα λεξιλογικά στοιχεία
• βασικά στοιχεία γραμματικής και συντακτικού της αττικής διαλέκτου
• ιδιαίτερα ποικίλες και πλούσιες ασκήσεις

Τα αυτοτελή αποσπάσματα των κειμένων είναι κατά βάση της αττικής διαλέκτου, κλασικά ή μεταγενέστερα, μπορεί να διαρθρώνονται κατά θεματικές ενότητες, ώστε να παραπέμπουν έτσι σε πραγματικές καταστάσεις του αρχαίου βίου και πολιτισμού, και μπορεί να προέρχονται από μεγάλη ποικιλία συγγραφέων, π.χ. από τους μύθους του Αισώπου, τα έργα του Λουκιανού, του Πλουτάρχου, του Ξενοφώντα, των αττικών ρητόρων (Λυκούργου, Λυσία, Ισοκράτη), από την Καινή Διαθήκη, τις Ελληνιστικές παπυρικές επιστολές, τη Βιβλιοθήκη του Απολλοδώρου, την Ποικίλη Ιστορία Αιλιανού, το έργο του Παυσανία, του Στράβωνα και άλλα παρόμοια.

Ειδικότερα, κατά το τελευταίο τρίμηνο της Γ' τάξης, η άσκηση των μαθητών στη γλωσσική κατανόηση κειμένου μπορεί να γίνει συστηματικότερα με εκτενέστερες ενότητες συνεχούς κειμένου από την Αλεξάνδρου Ανάβαση του Αρριανού ή τον Ευαγόρα του Ισοκράτη ή ορισμένα έργα του Ξενοφώντα και του Πλάτωνα σχετικά με την προσωπικότητα του Σωκράτη.

Τα επιλεγόμενα αποσπάσματα πρέπει να είναι ελκυστικά και ενδιαφέροντα, απολύτως εύληπτα στην αρχή και με κλιμακούμενη δυσκολία στη συνέχεια, ανάλογα με την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Μπορεί να είναι αυθεντικά, ελαφρώς διασκευασμένα ή κατασκευασμένα στα πρώτα βήματα της διδασκαλίας, κατά κανόνα όμως πρέπει να είναι αυθεντικά, ώστε να συμβάλουν στο να εξοικειωθούν οι μαθητές από την αρχή με τη δομή και τις εκφραστικές ιδιαιτερότητες του αρχαίου λόγου.

Τα απαραίτητα λεξιλογικά στοιχεία επιλέγονται με κριτήριο τη συχνότητα εμφάνισής τους στο λόγο και τη δυνατότητά τους να παραπέμπουν σε χαρακτηριστικά σημαινόμενα του αρχαιοελληνικού βίου και πολιτισμού. Απλοί κανόνες παραγωγής και σύνθεσης κρίνονται πολύ βοηθητικοί για τη σύνδεση αρχαίας και νέας ελληνικής.

Τα βασικά στοιχεία γραμματικής και συντακτικού, που δεν είναι απλώς τα στοιχειώδη, αλλά και δεν επεκτείνονται σε λεπτομέρειες, επιλέγονται με κριτήριο τη συχνότητα εμφάνισής τους στο λόγο και την ανάγκη για άμεση εξοικείωση των μαθητών με βασικές ιδιοτυπίες της αρ-

χαίας ελληνικής (δοτική πτώση, τρίτη κλίση ονομάτων, απαρέμφατο, μετοχή, συζυγία των εις-μι ρημάτων, ποικιλία υποτεταγμένου λόγου), ώστε να καταστούν ικανοί σε σύντομο χρονικό διάστημα να κατανοούν γενικά ένα απλό αρχαιοελληνικό κείμενο.

Τέλος, μολονότι είναι σαφής ο σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής στο Γυμνάσιο, όλα τα παραπάνω στοιχεία του γλωσσικού υλικού πλαισιώνονται με κατάλληλο εικαστικό και πολιτιστικό υλικό (εικόνες, φωτογραφίες, χάρτες, ρητά, γνωμικά, αποφθέγματα κ.ά.), το οποίο παραπέμπει τους μαθητές στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και προσελκύει το ενδιαφέρον τους και για τον αρχαιοελληνικό λόγο που είναι φορέας αυτού του πολιτισμού.

Ειδικότερα, τα βασικά στοιχεία της γραμματικής και του συντακτικού, τα οποία ενδείκνυται να διδαχθούν κατά τάξη, κλιμακωμένα και διατεταγμένα κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στους σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο, είναι τα εξής:

2.1. Α΄ ΤΑΞΗ

- Γενική εξοικείωση των μαθητών με τον αρχαιοελληνικό λόγο

• Αίσθηση της διαχρονικής διάστασης της ελληνικής γλώσσας μέσα από δείγματα ελληνικού λόγου. Περίοδοι της ιστορίας της.

• Ιδιαίτερα γνωρίσματα (γράμματα, φωνήεντα, σύμφωνα, δίφθογγοι, τόνοι, πνεύματα)

• Παρατήρηση ειδικών μορφολογικών χαρακτηριστικών και της λειτουργίας τους: δοτική, απαρέμφατο, μετοχή, αύξηση, αναδιπλασιασμός.

- Συστηματικότερη σταδιακή διδασκαλία της μορφολογίας του ονόματος και του ρήματος και της σύνταξης του αρχαίου λόγου στα βασικά τους χαρακτηριστικά:

α/ Από τη Γραμματική:

• Ονόματα α΄ και β΄ κλίσης

• Επίθετα β΄ κλίσης

• Από τη γ΄ κλίση των ονομάτων μόνο γενικά τις καταλήξεις με βάση τα εις-ων-οντος (γέρων -οντος) και -ας-αντος (γίγας -αντος), για να διευκολυνθεί ο σχηματισμός της μετοχής.

• Το ρήμα ειμί και οι προσωπικές και δεικτικές αντωνυμίες

• Η οριστική των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής και μέσης φωνής. [Όχι ακόμα οι ειδικοί σχηματισμοί αφωνολήκτων, υγρολήκτων, συνηρημένων]

β/ Από το Συντακτικό:

• Η δομή της απλής πρότασης. Το υποκείμενο και η πτώση του

• Το κατηγορούμενο (με συνδετικό ρήμα) και η πτώση του

• Το αντικείμενο (με ενεργητικό μεταβατικό ρήμα) και οι πτώσεις του γενικά

• Το απαρέμφατο και η λειτουργία του στο λόγο. Ειδικό και τελικό. Το υποκείμενο του απαρεμφάτου. Ταυτοπροσωπία - ετεροπροσωπία

• Η μετοχή και η γενική λειτουργία της χωρίς λεπτομέρειες.

Με την ονοματική της ιδιότητα (κυρίως επιθετική - κατηγορηματική) γενικά

Με τη ρηματική της ιδιότητα (επιρρηματική γενικά).

2.2 Β΄ ΤΑΞΗ

α/ Από τη Γραμματική:

• Οι άλλες εγκλίσεις των βαρύτονων ρημάτων (υποτακτική, ευκτική, προστακτική) στην ενεργητική και μέση φωνή

• Η γ΄ κλίση των ονομάτων αναλυτικά, αλλά τα συχνότερα συναντώμενα :

Φωνηεντόληκτα εις : -ις -εως, -ευς -εως, -ως -ωος, -υς -υος

Συμφωνόληκτα : αφωνόληκτα, υγρόληκτα - ενρινόληκτα, συγκοπτόμενα, από τα ιγμόληκτα τα εις -ος -ους

• Επίθετα της γ΄ κλίσης τα συχνότερα, π.χ. τα εις :

-υς -εια -υ (βαθύς)

-ων -ων -ον (ευδαίμων)

-ης -ης -ες (αληθής)

• Αντωνυμίες και σύνδεσμοι (γενικά η χρήση τους - Ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων κατά παράταξη και καθ΄υπόταξη).

β/ Από το Συντακτικό:

• Το αντικείμενο αναλυτικότερα. Περιπτώσεις μονόπτωτων ρημάτων και ορισμένων δίπτωτων.

• Η επαυξημένη πρόταση - Οι προσδιορισμοί:

Ονοματικοί, ομοιόπτωτοι και ετερόπτωτοι (γενικά - όχι όλες οι κατηγορίες)

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Επιρρηματική μετοχή - Συνημμένη και απόλυτος (μόνο η γενική απόλυτος)

• Οι δευτερεύουσες προτάσεις μόνο ως προς την εισαγωγή και την ονομασία τους.

• Απρόσωπα ρήματα γενικά. Το υποκείμενό τους και η δοτική προσωπική γενικά

• Δυνητικό, υποθετικό αοριστολογικό άν. Η απόδοσή του στη νέα ελληνική.

2.3 Γ΄ ΤΑΞΗ

α/ Από τη Γραμματική:

• Ο αόριστος β΄ των βαρύτονων ρημάτων (ενεργητική και μέση φωνή)

• Η παθητική φωνή (μέλλων - αόριστος). Το ποιητικό αίτιο

• Τα συνηρημένα ρήματα εις -αω, -εω, -οω.

• Συμπληρωματικά ονόματα της γ΄ κλίσης (σιγμόκλητα)

• Μερικά ανώμαλα ονόματα (παις, γυνή, ναυς, χειρ)

• Τα παραθετικά των επιθέτων και των επιρρημάτων: τα ομαλά και τα συχνότερα ανώμαλα

• Τα ρήματα εις -μι. Μόνο γενική παρουσίαση των καταλήξεων με βάση το δείκνυμι [όχι αναλυτικά τα φωνηεντόληκτα].

β/ Από το Συντακτικό:

• Οι προτάσεις και τα είδη τους.

• Ο τρόπος σύνδεσης των προτάσεων αναλυτικότερα.

• Οι δευτερεύουσες προτάσεις. Τρόπος εισαγωγής και ονομασία τους. Ο κύριος τρόπος εκφοράς τους γενικά.

• Περισσότερα για το αντικείμενο (ειδικότερα των δίπτωτων ρημάτων).

• Περισσότερα για την κατηγορηματική μετοχή.

• Η σύγκριση. Ο β΄ όρος της σύγκρισης και ο γενικός τρόπος εκφοράς του.

Σημείωση

1. Η σειρά και η διαπλοκή με την οποία θα διδαχθούν τα παραπάνω στοιχεία στο πλαίσιο κάθε τάξης, μπορεί να

ποικίλλει και κατά κάποιο τρόπο θα υποδεικνύεται από τη διάταξη της ύλης στα αντίστοιχα τεύχη (ένα για κάθε τάξη) του διδακτικού βιβλίου. Η διάταξη ανήκει στην πρωτοβουλία και την παιδαγωγική εμπειρία των συγγραφέων των διδακτικών βιβλίων και η όποια σχετική επιλογή τους θα αποτελεί μια διδακτική πρόταση.

2. Είναι δυνατή η περιορισμένη μετακίνηση μερικών στοιχείων από τάξη σε τάξη κατά τρόπο όμως που να μην ανατρέπει τη βασική κατεύθυνση της παραπάνω κατανομής των φαινομένων κατά τάξη.

3. Οργάνωση και μέθοδος της διδασκαλίας

Η οργάνωση της γλωσσικής διδασκαλίας στηρίζεται σε μια πλατιά αντίληψη για η γλώσσα, που υπαγορεύει μια συνολική και πολυεπίπεδη προσέγγιση του αρχαιοελληνικού λόγου. Σύμφωνα με αυτή επιδιώκεται να γνωρίσει ο μαθητής ικανοποιητικά τα βασικά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής, με παράλληλη εξάσκηση σε τρία επίπεδα:

• στο επίπεδο του γλωσσικού συστήματος (γραμματικής και συντακτικού)

• στο σημασιολογικό επίπεδο (λεξιλόγιο)

• στο επίπεδο της πρόσληψης του κειμένου (οργανωμένος λόγος)

Αξιοποιώντας αναλογικά την εμπειρία από τη διδασκαλία των ομιλούμενων γλωσσών, δε διδάσκουμε τα γλωσσικά στοιχεία αυτόνομα και ανεξάρτητα από το γλωσσικό τους περιβάλλον (παρά μόνο προς στιγμήν), αλλά ενταγμένα σε συγκεκριμένη μονάδα του λόγου (πρόταση, παράγραφο, μικροκείμενο).

Η διδασκαλία γραμματικής και συντακτικού προχωρούν παράλληλα και συνδυαστικά, ώστε μαζί με το σχηματισμό ενός γραμματικού τύπου να συνειδητοποιείται και η συντακτική λειτουργία του.

Η διδασκαλία προχωρεί από τα συχνότερα και απλούστερα φαινόμενα προς τα σπανιότερα και δυσκολότερα, κατά σπειροειδή διάταξη της ύλης. Είναι όμως ανάγκη να εξοικειωθούν οι μαθητές από την αρχή με ιδιαίτερους σχηματισμούς της αρχαίας ελληνικής (δοτική πτώση, απαρέμφατο, μετοχή, τόνοι, πνεύματα, αύξηση αναδιπλασιασμός κ.ά.), για να μπορούν να κατανοούν απλά κείμενα σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Παράλληλα και συμπληρωματικά προς την κάθετη διάταξη των φαινομένων, προβλέπονται και οριζόντιες διασυνδέσεις τους, ώστε να προβάλει εναργέστερα η λειτουργία τους στο λόγο, αλλά και η μεταξύ τους σχέση. Τη λογική κατηγορία της αιτίας π.χ. παρακολουθούμε στην επιρρηματική χρήση απλών πλάγιων πτώσεων, εμπρόθετων προσδιορισμών, αιτιολογικής μετοχής ή αντίστοιχης δευτερεύουσας πρότασης.

Ιδιαίτερα αξιοποιείται η γνώση των βασικών γραμματικών/συντακτικών κατηγοριών της νέας ελληνικής για τη διδασκαλία των αντίστοιχων της αρχαίας. Η πορεία αυτή από τη συγχρονία στη διαχρονία, και όχι αντίστροφα, είναι αποτελεσματικότερη και ασφαλέστερη.

Στο σημασιολογικό επίπεδο επιδιώκεται συστηματικά η ετυμολογική σύνδεση της νέας με την αρχαία ελληνική, καθώς και ο σχηματισμός οικογενειών ετυμολογικά συγγενών λέξεων με προοπτική να συνειδητοποιηθεί η σημασία των λέξεων και να διευρυνθεί ο γλωσσικός κώδικας των μαθητών.

Τέλος, η συνολική μύηση των μαθητών στον αρχαίο λόγο συνδυάζεται πάντοτε με την άσκησή τους στη γλωσσική κατανόηση απλών κειμένων. Δεδομένου ότι το νόημα δεν βρίσκεται στη μεμονωμένη λέξη ή φράση, στρέφουμε συστηματικά την προσοχή των μαθητών σε οργανωμένο λόγο και τους ασκούμε στη γλωσσική κατανόησή του. Το κείμενο θεωρείται ως οργανικό σύνολο, του οποίου τα μέρη σχετίζονται στενά μεταξύ τους και επομένως φωτίζονται και ερμηνεύονται αμοιβαία. Και ο μαθητής ασκείται να αξιοποιεί τον κατάλληλο γλωσσικό σχολιασμό, να εντοπίζει τα βασικά σημεία της δομής του κειμένου (ποιος ενεργεί και τι κάνει), να εκμεταλλεύεται τα συμφραζόμενα με ενεργητική κινητοποίηση όλων των πνευματικών του δυνάμεων, για να φθάσει στην κατανόηση του περιεχομένου ενός κειμένου.

Η πρωτοβάθμια αυτή κατανόηση συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται με την εξάσκηση των μαθητών στη μετάφραση, η οποία είναι σύνθετη πνευματική και γλωσσική άσκηση και κατά την οποία δεν μεταγλωττίζουν τυπικά το αρχαίο κείμενο, αλλά αναζητούν τις νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις της νέας ελληνικής, για να αποδώσουν το νόημα και το χρώμα του αρχαίου λόγου. Και, όπως είναι γνωστό, όσο περισσότερο κατανοούν ένα κείμενο, τόσο περισσότερες πιθανότητες έχουν να το μεταφράσουν σωστά.

Επειδή μια τέτοια σύνθετη γλωσσική άσκηση προϋποθέτει μια προωθημένη γλωσσική κατάρτιση, την οποία δεν έχουν οι αρχάριοι μαθητές, γι'αυτό στην Α΄τάξη και στην αρχή της Β΄ οι μαθητές περιορίζονται σε απλή μεταφορά στη νέα ελληνική φράσεων και προτάσεων της αρχαίας. Και μόνο από τη μέση περίπου της Β΄ τάξης και εξής ασκούνται συστηματικότερα στη μετάφραση ολόκληρου μικροκειμένου.

Γενικά, ο ευρύτερος σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας επιτυγχάνεται ευκολότερα και αποτελεσματικότερα με την κατάλληλη διδακτική αξιοποίηση του εικαστικού και πολιτιστικού υλικού, που πλαισιώνει το ποικίλο γλωσσικό υλικό των διδακτικών ενοτήτων. Έτσι, πλαισιωμένος με περισσότερα στοιχεία, έρχεται πιο κοντά στους μαθητές ο αρχαιοελληνικός κόσμος και τότε αισθάνονται την ανάγκη να γνωρίσουν και το λόγο των αρχαίων προγόνων μας, για να μπορούν να κατανοούν τα κείμενα, στα οποία αντικατοπτρίζεται ο πολιτισμός τους.

4. Η αξιολόγηση του μαθήματος

Για τον έλεγχο της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών του Γυμνασίου, σύμφωνα με τους σκοπούς και τη μέθοδο διδασκαλίας του μαθήματος, οι ερωτήσεις - ασκήσεις αξιολόγησης πρέπει να καλύπτουν όλα τα επίπεδα της γλωσσικής διδασκαλίας, δηλαδή τη γνώση γραμματικής και συντακτικού, την κατάκτηση του λεξιλογίου και την ικανότητα κατανόησης κειμένου. Έτσι, απαιτούνται τρεις κατηγορίες ασκήσεων:

α) για τη γνώση της μορφολογίας της ελληνικής γλώσσας (γραμματικής και συντακτικού), ασκήσεις αντικειμενικού τύπου, που επιδέχονται μία μόνο σωστή απάντηση και μπορεί να είναι (σε όλες τις τάξεις):

• πολλαπλής επιλογής διαφόρων τύπων (συμπλήρωσης κενών, επιλογής σωστού - λάθους, αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.)

• μετασχηματιστικές φράσεων ή ολόκληρων προτάσεων (από έναν αριθμό σε έναν άλλο, από ενεργητική σε παθητική σύνταξη και αντίστροφα, από συγχρονική σε ιστορική αφήγηση κ.ά.)

β) για την κατάκτηση του σημασιολογικού επιπέδου της γλώσσας, ασκήσεις:

• αναγνώρισης της σημασίας των λέξεων από τα συμφραζόμενα

• κυριολεξίας, με τη χρήση της κατάλληλης λέξης σε προτάσεις που κατασκευάζουν οι μαθητές ή που τους δίδονται

• αντιστοίχισης λέξεων ως προς την σημασία ή τον γραμματικό τύπο

• ετυμολογίας: δημιουργίας οικογενειών ομόρριζων λέξεων, παραγωγής, σύνθεσης ή ανάλυσης λέξεων στα συνθετικά τους μέρη (σε όλες τις τάξεις)

γ) για την κατανόηση του περιεχομένου των κειμένων, ασκήσεις:

• ανοικτού ή κλειστού τύπου κατά περίπτωση, που απαιτούν μία προσωπική στάση ή εκτίμηση του μαθητή για το θέμα του κειμένου, τη δράση ή τη στάση των προσώπων, τα περιγραφόμενα στοιχεία (σε όλες τις τάξεις)

· ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων του ίδιου ή άλλων συγγραφέων για απλές επισημάνσεις, ανάλογες με την ηλικία των μαθητών και συμβατές με τους σκοπούς της γλωσσικής διδασκαλίας (στη Β΄ και Γ΄ τάξη)

• μεταφοράς απλών προτάσεων από την αρχαία στη νέα ελληνική γλώσσα και αντίστροφα, με βάση υλικό από το εξεταζόμενο κείμενο ή άλλα διδασκόμενα κείμενα, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η ανάπτυξη της ικανότητας 'εφαρμογής' των γνώσεων για την επίλυση νέων προβλημάτων (στη Β΄ και Γ΄ τάξη)

• μετάφρασης ενός τμήματος διδαγμένου κειμένου, διασκευασμένου, ώστε να απαιτείται κίνηση της κριτικής σκέψης των μαθητών που να αποκαλύπτει τη μεταφραστική τους ικανότητα (στη Γ΄ τάξη).

Η βαθμολογική αποτίμηση των απαντήσεων κατά τάξη θα είναι η εξής:

• Στην Α΄ τάξη δίδονται στους μαθητές:

- δύο (2) ασκήσεις γραμματικής και δύο (2) συντακτικού που βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμία (σύνολο 8 μονάδες)

- δύο (2) ασκήσεις λεξιλογικές-σημασιολογικές που βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμία (σύνολο 4 μονάδες)

- δύο (2) ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου που βαθμολογούνται με 4 μονάδες η καθεμία (σύνολο 8 μονάδες). Μπορεί να αναλύονται σε δύο υποερωτήματα η καθεμία.

• Στην Β΄ τάξη δίδονται στους μαθητές:

- δύο (2) ασκήσεις γραμματικής και δύο (2) συντακτικού που βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμία (σύνολο 8 μονάδες)

- δύο (2) ασκήσεις λεξιλογικές που βαθμολογούνται με 2 μονάδες η κάθε μία (σύ-νολο 4 μονάδες)

- 4 ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου, από τις οποίες:

• 3 αναφέρονται στο κείμενο που δίνεται για εξέταση (η μία μπορεί να είναι ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων, από τα οποία το ένα είναι το εξεταζόμενο) και

• 1 είναι μεταφοράς απλών προτάσεων από την αρχαία στη νέα ελληνική και αντίστροφα (4 προτάσεις).

Οι απαντήσεις βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμιά (σύνολο 8 μονάδες).

• Στη Γ΄ τάξη δίδονται στους μαθητές:

- δύο (2) ασκήσεις γραμματικής και δύο (2) συντακτικού που βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμία (σύνολο 8 μονάδες)

- δύο (2) ασκήσεις λεξιλογικές-σημασιολογικές που βαθμολογούνται με 2 μονά-δες η κάθε μία (σύνολο 4 μονάδες)

- δύο (2) ασκήσεις κατανόησης περιεχομένου. Από αυτές η μία μπορεί να είναι ανάγνωσης σύντομων παράλληλων κειμένων, εκ των οποίων το ένα είναι το εξεταζόμενο. Οι απαντήσεις βαθμολογούνται με 2 μονάδες η καθεμιά (σύνολο 4 μονάδες).

- ένα (1) από τα διδαγμένα κείμενα (χωρίς το εισαγωγικό σημείωμα και χωρίς τα γλωσσικά σχόλια), διασκευασμένο, και ζητείται η μετάφρασή του, που βαθμολογείται με 4 μονάδες.

Η απόφαση αυτή ισχύει από το σχολ. έτος 1999-2000.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.

Αθήνα, 5 Μαρτίου 1999

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Δ. ΑΡΣΕΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 YPET GR * FAX 52 34 312
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: http: www.et.gr
INTERNET: hol.gr
e-mail: nvas @ hol.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ Σολωμού 51		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.	
Πληροφορίες δημοσιευμάτων Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5225 761 5230 841	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54100	(031) 423 956
Πληροφορίες δημοσιευμάτων λοιπών Φ.Ε.Κ.	5225 713 5249 547	ΠΕΙΡΑΙΑΣ Νικήτα 6-8 Τ.Κ. 185 31	4135 228
Πώληση Φ.Ε.Κ.	5239 762	ΠΑΤΡΑ Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23	(061) 6381 100
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 141	ΙΩΑΝΝΙΝΑ Διοικητήριο Τ.Κ. 450 44	(0651) 87215
Βιβλιοθήκη παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 188	ΚΟΜΟΤΗΝΗ Δημοκρατίας 1 Τ.Κ. 691 00	(0531) 22 858
Οδηγίες για δημοσιεύματα Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5248 785	ΛΑΡΙΣΑ Διοικητήριο Τ.Κ. 411 10	(041) 597449
Εγγραφή Συνδρομητών Φ.Ε.Κ. και αποστολή Φ.Ε.Κ.	5248 320	ΚΕΡΚΥΡΑ Σαμαρά 13 Τ.Κ. 491 00	(0661) 89 127 / 89 120
		ΗΡΑΚΛΕΙΟ Πλ. Ελευθερίας 1, Τ.Κ. 711 10	(081) 396 223
		ΛΕΣΒΟΣ Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη	(0251) 46 888 / 47 533

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ	
	- Μέχρι 8 σελίδες 200 δρχ.
	- Από 8 σελίδες και άνω προσαύξηση 100 δρχ. ανά 8σέλιδο ή μέρος αυτού

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531	Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512
Α΄ (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κ.λπ.)	60.000 δρχ.	3.000 δρχ.
Β΄ (Υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.)	70.000 » .	3.500 » .
Γ΄ (Διορισμοί, απολύσεις κ.λπ. Δημ. Υπαλλήλων)	15.000 » .	750 » .
Δ΄ (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κ.λπ.)	70.000 » .	3.500 » .
Αναπτυξιακών Πράξεων (Τ.Α.Π.Σ.)	30.000 » .	1.500 » .
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κ.λπ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	15.000 » .	750 » .
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κ.τλ.)	5.000 » .	250 » .
Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	10.000 » .	500 » .
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	3.000 » .	150 » .
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	10.000 » .	500 » .
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	250.000 » .	12.500 » .
ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΕΚΤΟΣ Α.Ε. & Ε.Π.Ε.	250.000 » .	12.500 » .

* Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στα Δημόσια Ταμεία που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Οι συνδρομές του εξωτερικού επιβαρύνονται, πέραν των ανωτέρω αναφερομένων ποσών, με τα ταχυδρομικά τέλη και μπορεί να στέλνονται με επιταγή και σε ανάλογο συνάλλαγμα στο Διευθυντή Διαχείρισης του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται από τα Δημόσια Ταμεία.
* Οι συνδρομητές του εξωτερικού μπορούν να στέλνουν το ποσό του ΤΑΠΕΤ μαζί με το ποσό της συνδρομής.
* Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της συνδρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
* Η συνδρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Δεν εγγράφονται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
* Η εγγραφή ή ανανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο κάθε έτους.
* Αντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γράμματια δεν γίνονται δεκτά.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00΄ έως 13.00΄

(ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ)